

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÜNİVERSİTE SINAV SÜRECİNDE KADER ALGISI VE SINAV
ANKSİYETESİ İLİŞKİSİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Uğur ANDIRIN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Tuncay BARUT

İSTANBUL – 2020

TEZ TANITIM FORMU

- YAZAR ADI SOYADI** : Uğur ANDIRIN
- TEZİN DİLİ** : Türkçe
- TEZİN ADI** : Üniversite Sınav Sürecinde Kader Algısı ve Sınav Anksiyetesi İlişkisi
- ENSTİTÜ** : İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- ANABİLİM DALI** : Psikoloji
- TEZİN TÜRÜ** : Yüksek Lisans
- TEZİN TARİHİ** : 13/04/2020
- SAYFA SAYISI** : 67
- TEZ DANIŞMANLARI** : Dr. Öğr. Üyesi Tuncay BARUT
- DİZİN TERİMLERİ** : Üniversite Sınavı, Kader Algısı, Sınav Anksiyetesi
- TÜRKÇE ÖZET** : Üniversite sınav süreci öğrenciler için oldukça önemlidir. Bu süreçte öğrencilerin başa çıkması gereken güçlüklerden biri de sınav kaygısıdır. Bu tezde Kader algısı ve sınav kaygısı ilişkisi kişisel değişkenlerle birlikte sorgulanmıştır. Araştırma tarama modelindedir.
- DAĞITIM LİSTESİ** : 1. İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsüne
2. YÖK Ulusal Tez Merkezine

Uğur ANDIRIN

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÜNİVERSİTE SINAV SÜRECİNDE KADER ALGISI VE SINAV
ANKSİYETESİ İLİŞKİSİ

PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Uğur ANDIRIN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Tuncay BARUT

İSTANBUL – 2020

BEYAN

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğu, başkalarının ederlerinden yararlanması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez olarak sunulmadığını beyan ederim.

Uğur ANDIRIN

..../..../2020

T.C.
İSTANBUL GELİŞİM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Uğur ANDIRIN 'ın “**Üniversite Sınav Sürecinde Kader Algısı ve Sınav Anksiyetesi İlişkisi**” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Dr. Öğr. Üyesi Tuncay BARUT
(Danışman)

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Esengül KAYAN

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hasan SEZEROĞLU

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

.... / / 2020

Prof. Dr. İzzet GÜMÜŞ

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmanın seçilmesinde araştırmacının mesleği olan öğretmenlik ve bu süreçte kendisine yöneltilen sorular etkili olmuştur. Öğrenciler ergenlik döneminde felsefi ve dini düşüncelere meraklı olmakta ve ne benimseyeceklerine karar verme aşamasında bulunmaktadır. Türkiye’de bir gerçeklik olan din her kesimden öğrenciyi ama az ama çok düşünce yapısı bakımından şekillendirmektedir. Üniversite sınav süreci de öğrenciler için önemli bir dönüm noktasıdır.

Ölüm, evlilik, boşanma gibi insan hayatını yakından ilgilendiren önemli hususlar kader anlayışında karşımıza çıkmaktadır. Günümüzde bu önemli kararlardan birini de üniversite tercihi olarak görebiliriz. Dolayısıyla öğrencilerin zihnindeki kader algısı ve bu süreçte yaşadıkları sınav kaygısı bu süreçte kesişmektedir. Tezde bu iki olgu arasında bir ilişki var mı, varsa yönü nedir, şiddeti nedir gibi konular ele alınmıştır.

Araştırma sınav kaygısını en net hisseden grup olan 12. sınıflar ve mezuna kalan öğrenciler üzerinde yapılmıştır. Sınav kaygı düzeyleri Spielberger (1980) tarafından geliştirilen Öner (1990) tarafından Türkçeye uyarlanan “Sınav Kaygısı Envanteri” ile değerlendirilmiştir. Öğrencilerin kader algısına karşı tutumları ise Horozcu (2018) tarafından geliştirilen ‘Teistik Kader Algısı Ölçeği’ nden faydalanılarak değerlendirilmiştir. Buna ek olarak demografik değişkenler için de araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu uygulanmıştır. Araştırma da anket tekniği kullanılmıştır. Anket sorularına verilen cevaplar SPSS istatistik programına girilmiştir.

Araştırmanın alt problemlerinde ise kaygı ve kader algısı ilişkisinin sosyodemografik veri formunda yer alan çeşitli kişisel değişkenlerle ilişkisi ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler : Üniversite Sınavı, Kader Algısı, Sınav Anksiyetesi

SUMMARY

Teaching was the researcher's profession and the questions posed to him were effective in the selection of this study. Students are interested in philosophical and religious thoughts during adolescence and are in the process of deciding what to adopt. Students from all walks of religion in Turkey is shaping a reality, but a lot of thought but little in terms of structure. The university exam process is also an important milestone for students.

Death, marriage, divorce and other important issues of human life are closely related to the understanding of fate. Nowadays, one of these important decisions can be seen as a university choice. Therefore, the perception of fate in the students' minds and the test anxiety they experience during this process intersect in this process. In this thesis, whether there is a relationship between these two cases, if any, what is the direction, what is the severity of the subjects.

The research was carried out on the 12th grade students and the graduates who had the most clear feeling of exam anxiety. Exam anxiety levels were evaluated with the "Test Anxiety Inventory", which was developed by Öner (1990) and developed by Spielberger (1980). Students' attitudes towards fate perception were evaluated by "Theistic Destiny Perception Scale" developed by Horozcu (2018). In addition, the Personal Information Form prepared by the researcher for demographic variables was applied. Survey technique was used in the research. The answers to the questionnaire questions were entered into SPSS statistics program.

In the sub-problems of the study, the relationship between anxiety and fate perception and various personal variables in the sociodemographic data form were discussed.

Keywords: University entrance exam, Perception of Fate, Exam Anxiety

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	I
SUMMARY	II
İÇİNDEKİLER	III
TABLolar LİSTESİ	V
KISALTMALAR LİSTESİ	VI
EKLER LİSTESİ	VII
ÖNSÖZ	VIII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
1.1. KAYGI	3
1.1.1. Yaygın Kaygı Bozukluğu	4
1.1.2. Sınav Kaygısı	5
1.2. ÜNİVERSİTE SINAVI	7
1.3. ERGENLİK.....	8
1.3.1. Ergenlik İhtiyaçları	12
1.6. ALGI	16
1.7. KADER	19
1.7.1. Kader ve Psikoloji İlişkisi	19
İKİNCİ BÖLÜM : ÜNİVERSİTE SINAV SÜRECİNDE KADER ALGISI VE SINAV ANKSİYETESİ İLİŞKİSİ	
2.1.ARAŞTIRMA	27
2.1.1.Araştırmanın Amacı	27
2.1.2 Problem Cümlesi	27
2.1.3. Alt Problemler	27
2.1.4. Araştırmanın Önemi	28

2.1.5.Araştırmanın Varsayımları	28
2.1.6.Araştırmanın Sınırlılıkları	28
2.2.YÖNTEM	28
2.2.1.Araştırmanın Modeli	28
2.2.2.Örneklem	29
2.2.3.Verİ Toplama Araçları	29
2.2.4.Verilerin Analizi	30
2.2.5.Güvenirlik Analizi	31
2.2.6.Faktör Analizi	33
2.2.7.Korelasyon	35
2.2.8.Sıklık Analizleri	36
2.2.9.MANOVA Analizi, Sosyodemografik Veri Formunda Yer Alan Alt Problemler	39
SONUÇ VE ÖNERİLER	46
KAYNAKÇA	49
EKLER	-

KISALTMALAR LİSTESİ

AL	:	Anadolu Lisesi
C	:	Cilt
Çev	:	Çeviren
İHL	:	İmam Hatip Lisesi
MTAL	:	Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi
No	:	Numara
s	:	Sayfa
S	:	Sayı
SKE	:	Sınav Kaygısı Envanteri
Vb	:	Ve Benzeri
Vd	:	Ve Diğerleri
TKAÖ	:	Teistik Kader Algısı Ölçeği
TÜBİTAK	:	Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu

TABLolar LİSTESİ

SAYFA

Tablo-1 Teistik Kader Algısı Güvenirlik.....	32
Tablo-2 Sınav Kaygısı Anketi Güvenirlik.....	32
Tablo-3 Kader Algısı Faktör Sonucu.....	34
Tablo-4 Kader Algısı Faktör Dağılımı.....	34
Tablo-5 Sınav Kaygısı Faktör Sonucu.....	34
Tablo-6 Sınav Kaygısı Faktör Dağılımı.....	35
Tablo-7 SKE ve TKAÖ Arasındaki İlişki.....	36
Tablo-8 SKE ve TKAÖ İçin Betimsel İstatistik.....	36
Tablo-9 Yaş.....	37
Tablo-10 Cinsiyet.....	37
Tablo-11 Gelir Durumu.....	38
Tablo-12 Annenin Eğitim Durumu.....	38
Tablo-13 Babanın Eğitim Durumu.....	39
Tablo-14 Eğitim Durumuna Göre Bağımlı Değişkenler İlişkisi.....	40
Tablo-15 Bağımlı Değişkenler Arası Etki.....	41
Tablo-16 Eğitim Türüyle İlgili Posthoc Analizi.....	41
Tablo-17 Ailenin Geli Durumuyla İlgili Posthoc Analizi.....	41
Tablo-18 Bağımsız Örneklem T Testi.....	44
Tablo-19 Bağımsız Örneklem T Testi.....	45

EKLER LİSTESİ

EK A : Sınav Kaygısı Envanteri

EK B : Teistik Kader Algısı Ölçeği

EK C : Sosyo Demografik Veri Formu

EK D : Histogram

ÖNSÖZ

Lise döneminde öğrenciler cinsel kimliklerini kazanarak bedenen gelişmekle beraber aynı zamanda Piaget'in bilişsel gelişim kuramında soyut işlemler döneminin sonuna denk gelen bir dönem olması sebebiyle fikri, felsefi ve dini tutumlarını sorgulayabilme gücü gelişmiş durumdadır.

Özellikle 12. sınıf lise öğrencileri ve mezuna kalmış durumda olan öğrenciler için üniversite sınavı hayatlarında önemli bir dönüm noktasıdır. Zorlayıcı bir dönemde insanlar kaygı, stres düzeyleri artmakta ve bunlara bağlı çeşitli düşünce örüntüleri geliştirmektedirler.

Araştırmamız bu iki olgunun birlikte ele alınması ve değerlendirmesi üzerine kurulmuştur bunun yanı sıra alt problemlerle kader algısı ve anksiyete ilişkisini değerlendirilmektedir. Bu şekilde eğitim psikolojisine bir katkı getirmeyi amaçlanmaktadır.

Son olarak yüksek lisans eğitimim sürecinde benim için değerli olan insanların kaybı beni de psikolojik olarak zorlasa da öğrenim ve gelişim ömür boyu devam eden bir süreç olduğu fikri devam etmemi sağlamıştır. Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün değerli mensuplarına ve danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Tuncay BARUT'a bu süreçte bana olan katkılarından dolayı teşekkürü bir borç bilirim.

GİRİŞ

Yanlış inanış ve yanlış kurgulamalar hatalı sonuçlara sebebiyet vermektedirler. Bu sebeple özellikle ergenlik dönemindeki gençlerin hayata bakış açılarının nasıl olduğu ve ne şekilde etkilere maruz kaldığını anlamak önemlidir. Üniversiteye giriş sınavı eğitimimizde en sık tartışılan konulardan birisidir. ÖSYS hem teknik yapısı, hem eğitim sistemindeki ortaya koydukları hem de bireyler üzerindeki psikolojik etkileri gibi yönlerden oldukça tartışılmıştır. Bu sistem içinde yaşanan temel psikolojik sorun ise sınav kaygısı olarak gözükmektedir.¹

Gerçekçi olmayan düşünce biçimlerine sahip olmak kaygının oluşmasında en önemli nedenlerdir. Bunaltıya eğilimli kişilik yapısı (mükemmeliyetçi, rekabetçi gibi) olanlarda daha fazla görülür. Sosyal çevrenin beklentileri ve baskısı da bunda önemli bir etkidir.² Sosyal çevreden bahsederken din olgusu da ülkemizde yadsınamaz bir gerçekliktir. Tezimizde ele alınacak konu ise bu olgunun özel bir alanı olan kader algısı kısmıdır. Kader, Tanrının yaratıklarına ilişkin planını ve tabiatın işleyişini gerçekleştirmesini ifade etmek üzere literatürde kader ve kaza kelimeleri kullanılır. Bu iki terim alimlerce farklı şekillerde tanımlanır.³ Çalışmamızda işlenen ise kader olgusunun insan hayatında özele indirgeyecek olursak da üniversite sınav sürecinde oluşan kaygı durumu bakımından bir etki yaratıp yaratmadığıyla ilgili olacaktır. Belirtildiği gibi tek bir kader anlayışı yoktur kişiyi daha pasivize ya da hayatta daha aktif olduğuna dair bir algı yaratan farklı anlayışlar mevcuttur.

Literatüre baktığımızda Karaca, Kartopu gibi akademisyenler kader ve ruh sağlığı ilişkisi üzerinde durmuşsa da din psikolojisi alanının dışında ilahiyatçı kökene sahip olmayan biri tarafından eğitim psikolojisi alanında yapılan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu anlamda çalışmamızda kader bir sosyolojik gerçeklik olarak ve kişide bir algı ve bu algının sınav sürecindeki kaygı durumuna etkisi çalışılmıştır.

Araştırmada asıl hedef üniversiteye hazırlık döneminde sıkça karşılaşılan zorluklardan biri konumunda olan sınav kaygısının farklı bir boyutunun da aydınlatılmasının sağlanmak istenmesidir. Bu ve benzeri yapılacak çalışmalarla gerek teorik alanda bu konuya değinilerek açıklamalar yapılması uygulamalı alanda

¹ Adnan Kulaksızoğlu, **Ergenlik Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998, s.96.

² <http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/13/sinav-kaygisi> (Erişim Tarihi: 26.09.2019)

³ <https://islamansiklopedisi.org.tr/kader> (Erişim Tarihi : 26.09.2019)

ise danışmanın, danışanın kader algısı boyutunu da pragmatist bir anlayışla göz önüne almasına gerek olup olmadığına dair durum tespiti yapılmasıdır.

Eğer faydalı olacaksa multidisipliner bir yaklaşım ile şu anda milli eğitim lise müfredatında her sınıf düzeyinde haftada 2 saat olan din dersinde özellikle 12. sınıf düzeyinde belirli bir saat rehberlik faaliyeti bir arada yapılması önerilebilir. Disiplinler arası işbirliğine yönelik problem çözmeyi, karmaşık gözükten araştırma problemlerini, araç, metot ve yöntemlerini ödünç almayı ve disiplinler ile kavramlar arası çapraz tohumlamayı içermektedir.⁴ Bu bağlamda yükselen bir trend konumunda olan disiplinlerarası eğitim yaklaşımına da farklı bir katkı getirebilir.

Araştırmada sınav kaygısını ölçmek için Eğitim Bilişim Ağı (EBA) üzerinde rehberlik faaliyetleri için önerilen Spielberg (1980) tarafından geliştirilen ve Türkçe'ye uyarlanması ile güvenilirlik ve geçerlilik çalışması Öner (1990) tarafından yapılan "Sınav Kaygısı Envanteri" kullanılmıştır. Kader algısını ölçmek içinse Horozcu (2018) tarafından geliştirilen "Teistik Kader Algısı Ölçeği"nden faydalanılmıştır. Alt parametleri ölçmek için öğrenciler ve ailesine ilişkin sosyodemografik bilgiler araştırmacı tarafından düzenlenmiş olan Veri Formu ile toplanmıştır. Bu şekilde örneklemimizde yer alan öğrenci grubunda kader algısı ile sınav kaygısı ilişkisi ölçülmüştür.

⁴Turgut Gür, "*Araştırma ve Eğitimde Disiplinlerarasılık*". *Eğitimin Geleceği, Üniversitelerin Ve Eğitimin Değişen Paradigması*, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003, s.98.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. KAYGI

Bilinç içi veya bilinç dışı kaynaklı olup kişinin kendisinden veya etrafından doğarak emosyonel huzur ve dengeyi tehdit eden ve dolayısıyla kişi tarafından kabul edilmeyip bilinç dışına itilmiş materyalin, tekrar bilince çıkması için yaptığı çabanın kişi tarafından duyulan ifadesi kaygıyı oluşturur. Bu duygu, şahsın emosyonel sağlığını bozmaması için tüm savunma mekanizmaları ile birlikte sıkıntı halinin önlenmesine çalışılır. Sıkıntının önlenmesi amacıyla girilen bu çabada, sağlıklı kişinin kullanmakta olduğu savunma mekanizması yetmediğinde, kişi, çeşitli nörotik ve hatta psikotik veya psikofizyolojik savunmalara başvurmak zorunda kalır; veyahut ortaya çıkan ağır bir sıkıntı sonucu intihar edebilir.⁵

Her insanda olduğu gibi ergenlerde de nesnelere, toplumsal ilişkilerle ve kendileriyle ilgili kaygıları vardır. Kaygı ya da anksiyete bireyin sanki kötü bir şey olacakmış gibi hissettiği bir sıkıntı duygusu olarak tanımlanmaktadır. Bu duygu durumu düşük bir düzeyden, panik derecesinde oluşan yoğunluklarda yaşanabilir.⁶ Kaygı tehlikeli bir hal yahut problemin yaşanacağı anksiyetesi ve psikosomatik belirtilerle tanımlanabilen duygu halidir. Vücut böyle bir soruna karşı eyleme geçer. Vücuttaki kas grupları seçici biçimde gerilim gösterir, solunum ve kalp atım hızı artar. Anksiyete korkudan kavramsal ve psikolojik olarak farklılık gösterir. Kaygı beklenen bir problem ile ilgili belirsiz ve tanımlanamayan bir tehdide verilen orantılı olmayan tepkisel durumdur. O halde kaygı gelecek ile ilgili bir tehdit halidir. Korku ise, ölçülü ve tanımlanabilir bir tehdide verilen tepkiselliktir. O halde korku, şu anki tehlikeye karşı tepki durumudur.⁷

Kaygıyla alakalı tanımlamalar bu şekildeyken psikolojide ele alınan yaygın anksiyete bozukluğunu tanımlamak sınav kaygısını anlaşılması açısından faydalı olacaktır.

⁵ Kriton Dinçmen, *Psikiyatri*, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995, s.72.

⁶ Ömer Kutlu, Ergenlerin Üniversite Sınavına İlişkin Kaygıları, *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt: 26, 12-23, s.12.

⁷ <http://www.psikolojisozlugu.com/anxiety-kaygi> (Erişim Tarihi: 26.09.2019)

1.1.1. Yaygın Kaygı Bozukluğu

Yaygın Anksiyete Bozukluk kavramını ele alacak olursak; Yaygın Anksiyete Bozuklukta kaygı yaygın ve sürekli bir haldedir. Yaşanılan olaylara reaksiyon biçiminde ortaya çıkan, çok uzun sürmeyen kaygı halleri bu tanım içinde yer almamaktadır. Bu türden bir problemi olan kişi nedeni belirsiz bir endişe, kötü bir şeyler olacağı korkusu ve endişesini içinde taşır. Yaşamakta olan rahatsızlık ve huzurlu olmayan hal dış etkenlerle açıklanamamakta, günlük yaşamdaki olaylar karşısında dahi fazlaca bir kaygı ortaya koyar. Kaygının sürekli olması ve fazlalığı, işlevselliği olumsuz etkileyerek önemli oranda bir yeti yitimine neden olmaktadır.⁸

Yaygın Kaygı Bozukluğu tanısında aranan kriterler ise en az 6 aylık bir sürenin çoğu gününde, birtakım olaylar ya da etkinliklerle; işte ya da okulda başarı gösterebilme gibi durumlarla ilgili olarak, aşırı bir kaygı ve kuruntu vardır. Kişi kuruntularını denetim altına almakta güçlük çeker. Huzursuzluk, kolay yorulma, zihnin boşalması, kolay kızma, kas gerginliği, uyku bozuklukları gibi belirtiler mevcuttur.⁹

Belirtiler pek çok biçimdedir. Hasta rahatsız ayrıca sıkıntılı bir görünüştedir. Sık olarak asabiyet, rahatsızlık durumunda olma, yerinde sabit kalamama durumundan yakınmaktadırlar. Neden belirli olmaksızın bir şeyler olabileceği endişesine ve üzüntüsüne kapılırlar. Kas gerginleşmesi kaynaklı sarsıntılar ile kas acıması görülebilmektedir. Sıkışma şeklinde gelişen baş ağrıları tipik bir durumdur. El becerilerini aksatabilen seviyelerde el sarsıntıları görülmektedir. Güçsüzleşme ile çabuk yorgunluk kas gerginleşmesinin farklı bulguları olarak gözükmektedir. Olguların çoğunda avuç içi terlemesi, ateş basması, ağız kuruluğu, boğazda düğümlenmeler gibi fiziki belirtiler görülebilmektedir.¹⁰

Stresler yaygın kaygı bozukluğunun gelişiminde önemli rol oynar. Çocukluk dönemi ve genç erişkinlik dönemleri arasında başlayan yaygın kaygı bozukluğu, yavaş ve sinsi bir gelişim gösterir. Hastalığın belirtileri zamanla iyileşmeler ve alevlenmeler gösterir. Stresli yaşam olayları olduğunda belirtiler kötüleşme eğilimine girer. Hastalığın oluşmasında kalıtsal etkenler, beyin nörokimyasındaki değişiklikler, kişilik özellikleri ve stres verici yaşam durumları etkilidir. Hastalar yorgunluk,

⁸ <http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaygin-anksiyete-bozuklugu> (Erişim Tarihi: 26.09.2019)

⁹ Amerikan Psikiyatri Birliği, **DSM-5**, Çev. Ertuğrul Koroğlu, HYB Yayıncılık, Ankara, 2013, s.121.

¹⁰ <http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaygin-anksiyete-bozuklugu> (Erişim Tarihi: 26.09.2019)

gerginlik, kas ağrısı ve baş ağrısı gibi bedensel belirtiler nedeniyle çoğu zaman psikiyatri dışı branş hekimlerine başvururlar. Bu durum doğru tanının konması ve uygun biçimde tedavi edilmesini geciktirebilir.¹¹

1.1.2. Sınav Kaygısı

Ergenlerde sınav kaygısı önemli bir problem olarak kendisini göstermektedir. Bu konuda yapılmış olan araştırmalarda ergenler yüksek oranda sınav kaygısını yaşadıklarını ortaya koymuşlardır. Örnek bir olay verecek olursak, 1985-86 yılında Modern Eğitim Fen dershanesi rehberlik servisine başvurmuş ve yüksek öğretim sınavına hazırlanmakta olan 5212 talebenin anksiyete seviyesi, genel cerrahi hastalarının anksiyete seviyesinden fazlaca yüksek çıkmıştır. Bu talebeler uyku sorunlarından, başarısız olurlarsa hayatlarının kabusu döneceğinden, yemekle ilgili problemler yaşadıklarından, hayat neşelerinin kalmaması gibi çeşitli şikayetlerde bulunmuşlardır.¹²

Sınav kaygısı ile sınavdan korkmak ayrı kavramlardır. Sınavdan korkan bir öğrenci, yaklaşan bir sınava göre zamanını programlayarak çalışır ve zaman içinde de korkusu azaltmada başarılı olabilir. Kaygı ise temelde, bireye rahatsızlık veren olayın kendisinden değil, olayın birey için taşıdığı manadan meydana gelir. Birçok öğrenci, sınavla birlikte kendi kişiliğinin ve varlığının değerlendirildiğini düşünerek kaygı düzeylerini arttırmaktadırlar.¹³ Bunun yanı sıra kişisel farklılıkların ve önceki yaşamışlıkların kaygı durumuna farklı biçimde etki ettiğini ve bunun sınav yaşantısında da benzer olduğunu ifade etmek gerek. Üniversite mezunu olan biri ve tekrardan sınava girmek isteyen birinin kaygı durumları farklı olur. Böyle bir durumda üniversite sınavının yaratacağı kaygı durumu bu şekilde farklı kişiler yani farklı yaşantılara sahip kişiler üzerinde yaratacağı etki de farklı olacaktır. Dolayısıyla, aslında tek başına kaygı yaratmayan ancak kişinin algısına göre kaygı yaratabilen durumları değiştirmek kaygı halini etkiler.¹⁴

Özet ve net bir tanım vermek gerekirse, sınavla ilgili anksiyete bireyin bir sınavda, sınavı başaramayacağına ya da sınavda yeterli performans sergileyemeyeceğine dair yaşadığı bir korku ve büyük bir endişe duygusudur.¹⁵

¹¹ <http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaygin-anksiyete-bozuklugu> (Erişim Tarihi: 26.09.2019)

¹² Acar Baltaş, *Öğrenmede ve Sınavlarda Üstün Başarı*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997, s. 185.

¹³ Acar Baltaş ve Zuhal Baltaş, *Stres ve Başa Çıkma Yolları*, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997, s.123.

¹⁴ Bengi Semerci, *Hedef Başarı Sınav Stresiyle Başa Çıkma*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2009

¹⁵ L. R. Aiken, *Psychological Testing And Assessment*, USA: Allyn and Bacon Inc, Fifth Edition, 1985; *aktaran* Ömer Kutlu, *Ergenlerin Üniversite Sınavına İlişkin Kaygıları*, Eğitim ve Bilim, 2001, Cilt: 26, 12-23, s13.

Bir başka ifadeyle ise sınav kaygısı; öncesinde öğrenilen bilginin sınav esnasında etkili bir şekilde kullanılmasına engel olan ve başarının negatif yönde etkilenmesine yol açan yoğun kaygı olarak tanımlanır.¹⁶

Anksiyetenin öğrenmeyi ve sınav başarısını olumsuz yönde tesir ettiğini belirten pek çok tetkik yapılmıştır. Bu tetkiklerin sonuçları bize anksiyete ve gerginleşmenin artmasının öğrencinin motivasyonunu herhangi pozitif bir anlam ifade edecek biçimde artırmadığı, buna karşıt olarak biyokimyasal seviyede beyinde öğrenmeyi zorlaştıran etkilerin ortaya çıkmasına sebep olduğu yani negatif bir yönde hareket ettiğini göstermiş olmaktadır.¹⁷

Türkiye'nin toplumsal, sosyal ve ekonomik bakımdan gelişmesinde önemli bir görevi olan ergenlerin, yükseköğrenim sınavıyla ilgili olarak yaşadıkları sıkıntıların bilinmesi, çözüm yolları üzerinde düşünülmesi ve gençlerin geleceği ile toplumumuzun geleceği açısından büyük bir ehemmiyet arz etmektedir. Bunun yanı sıra kaygı düzeyinin ölçülebilmesi için psikolog, psikiyatrist ve eğitimciler bakımından da önemlidir. Bu tür çalışmalardan sağlanacak değerlendirmeler psikolojik tedavi ya da eğitim programlarının da ortaya konmasında faydalı olabilecektir.¹⁸ Ortaya konulan bulgular, modern eğitim fen dershanesi vb. yapılan çalışmaların gösterdiği gibi, sınav kaygısı ya da anksiyetesinin özellikle ülkemizde geniş denilebilecek bir öğrenci kitlesinde olumsuz etkiler yarattığı ve çözülmesi ya da mücadele edilmesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıktığını belirtmemiz gerek. Bu anlamda bu alanda yapılacak çalışmalar elle tutulur bir fayda sağlayacaktır.

1.2. ÜNİVERSİTE SINAVI

Üniversite sınav sistemleri ülkemizde sürekli değişmekteyken sistemin tam anlamıyla bir değişikliğe uğramadığını bazı değişikliklere gidildiği karşımıza çıkmaktadır. Son yapılan değişiklikle yüksek öğretime giriş sınavı yapılan yeni değişikliklerle birlikte yüksek öğretim kurumları sınavı olarak öğrencinin tercihine göre girebileceği üç aşamadan oluşan bir yapıda karşımıza çıkmaktadır.¹⁹ Değişen sınav sistemi popüler bir konu olduğu için özellikle üniversite sınavlarının yaklaştığı zamanlarda gündemi meşgul eden bir hal almaktadır. Üniversitelere girmek için

¹⁶ <http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/13/sinav-kaygisi> (Erişim Tarihi: 27.09.2019)

¹⁷ Acar Baltaş (2000) *'Sınav Gerginliği Başarıya Engel'*, Cumhuriyet Gazetesi, Ankara, 4 Haziran 2000, *aktaran Ömer Kutlu, Ergenlerin Üniversite Sınavına İlişkin Kaygıları*, Eğitim ve Bilim, 2001, Cilt: 26, 12-23, s13.

¹⁸ Ömer Kutlu, Ergenlerin Üniversite Sınavına İlişkin Kaygıları, *Eğitim ve Bilim*, 2001, Cilt: 26, 12-23, s13.

¹⁹ <https://www.osym.gov.tr/TR,8832/hakkinda.html> (Erişim Tarihi: 28.09.2019)

geçen yıl 2 milyon 265 bin aday başvurmuş ama 102 bini daha en başında vazgeçerek sınava hiç girmemişti. Bu yıl bu sayı 2 milyon 322 bine yükseldi. Muhtemelen yine 100 binden fazlası, tıpkı önceki yıllarda olduğu gibi, her ne kadar başvuruda bulunsa da mindere çıkmadan pes edecek ve böyle bir yarışa girmekten vazgeçecek. Bu yılki yeni sınav sisteminde ilginç bir uygulama söz konusu. Adaylar birinci sınav sonuçları belli olmadan yani barajı aşır aşmadıklarını bilmeden direkt ikinci sınava girebilecekler. Yani ikinci sınav başvuruları daha en başından yapıldı.²⁰

ÖSYM'nin uyguladığı yüksek öğretime geçiş sınavı, uygulamada ortaya çıkan sorunlarla ilişkili olarak belirli zamanlarda değişikliklere uğrayarak ve bugün bilinen iki aşamalı, çok oturumlu bir yapıya dönüşmüştür. 1974'ten günümüze kadar uygulanan merkezi sınav sisteminin değişmeyen tek yönü, sınavın çoktan seçmeli sorulardan oluşmasıdır. Bu uygulama, objektiflik, maliyet ve zaman açısından büyük avantajlara sahip olmakla birlikte, üniversite öncesi eğitime olumsuz etkileri nedeniyle eleştirilere maruz kalmıştır. Bu nedenle eğitim çevrelerinde, bugünkü sistemin tatmin edici olan, daha mükemmel modellerin aranması gerekliliği konusundaki düşüncesi hakimdir.²¹

Bu alanda gerek basın gerek akademik çevrelerde yoğun bir tartışmanın olduğu görülmektedir. Bu yoğun tartışma hali gündemi meşgul ederken zaten sıkıntısı ve kaygısı olan ergen bunu muhtemelen bu duygu halini kaçınılmaz olarak daha yüksek bir seviyede hissedecektir. Üniversiteye Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sistemi (ÖSYS), eğitim sistemimizde çokça tartışılan hususlardan birisi durumdadır. ÖSYS hem teknik özellikleri, hem eğitim sistemindeki sonuçları hem de kişiler üzerindeki psikolojik sonuçları gibi yönlerden çokça tartışılır durumdadır. Bu sistemin içindeki yaşanan temeldeki psikolojik sorun ise hiç şüphesiz sınav anksiyetesidir.²²

1.3. ERGENLİK

Kelime anlamı itibarıyla olgunlaşma demek olan bu kavram erinlik ile başlayıp yetişkinlik dönemine kadar devam eden bir süreci ifade etmektedir. Günümüz modern endüstri toplumlarında ebeveyne bağlı kalınan süre uzadığından dönemim uzunluğu kırsala ya da geçmiş döneme göre daha uzundur. Cinsel olgunluğun

²⁰ Abbas Güçlü, "Üniversiteye Başvuran Çok Ama", *Milliyet*, 24 Mart 2018.

²¹ İsa Eşme, "Türkiye'de Yüksek Öğretime Geçiş Sistemi", *Yüksek Öğretim Dergisi*, 2014, 148-157, s.148.

²² Kulaksızoğlu, a.g.e., 1998, s. 96.

gerçekleştiği dönem olan bu süreç yalnız biyolojik değil aynı zamanda psikolojik, sosyolojik, zihinsel ve de toplumsal değişmelerin de ortaya çıktığı bir dönem olarak kabul edilir.²³ Ergenlik ve gençlik, kesintisiz devam eden, çocukluktan çıkıp yetişkinliğe giden yolda uzun süre kalınan bir ara istasyon gibidir. Ergenlik dönemi, gelişimin ve dönüşümün en yoğun olduğu seneleri oluşturmaktadır. Oldukça süratli bir değişim ve çabuk bir gelişimin getirdiği sarsıntılar sebebiyle herkesin gözünde büyüttüğü bir dönem olarak ifade edilir. Gençlik ise, ergenlikten kazanılmış olan bu değişimden gelen yeni yetelerin, yeteneklerin ve özelliklerin pekiştirildiği, kullanıma girdiği ve yerini bulduğu bir süreç olarak göze çarpmaktadır.²⁴

Havighurst'ın geliştirmiş olduğu psikososyal kurama göre toplumsal ve kişisel gereksinimler gelişim ödevlerini oluşturur. Bu görevler ise toplumsal beklentiler, bireysel çaba gösterme yetisi, yaşamın bir kesiminde fiziki olgunlaşmaya paralel edinilmesi beklenen turum, beceri, bilgi, beceri ve işlevlerdir. Her gelişim aşamasında kazanılması beklenen bu ödevler daha sonraki ödevler için bir nevi hazırlık ve uyum sağlama dönemini oluşturmakta bu sayede ise olgunlaşma gerçekleşebilmektedir.²⁵

Havighurst'ın psikososyal gelişim modelinde tamamlanması gereken sekiz ana gelişim görevi bulunmaktadır. Bu ödevlerin yerine getirilmesindeki başarısızlık ya da eksiklik gibi bir durumda ise ergenin onay görmeme, kaygı, stres ve olgun bir kişi olmanın gerektirdiği temel işlevlerin gerçekleşmemesi durumunun ortaya çıkmasına yol açar. Araştırmamızın konusu olan ergenlikte sınav kaygısı ile ilintili olan psikososyal ödev ise Havighurst'un kuramının yedinci aşaması olan bir mesleğe hazırlanma basamağıdır. Yaşam hedeflerini ya da amacını belirlemek, meslek seçmek ve de o meslek için hazırlanmak görevine bu dönemde başlanılmaktadır.²⁶ O halde pek çok genç için mesleğe ulaşmanın bir aşaması olan ya da geçilmesi gereken bir engel olarak gözükken üniversite sınavı hayatın sadece bir dönemini ilgilendiren değil, aynı zamanda da bütün bir hayat amacı veya gagesini etkileyen, kişiliğin şekillenmesinde dahi bir etkiye sahip olan olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla üniversite sınavının sahip olduğu bu arka plan ile birlikte önemi daha da artmaktadır. Havighurst'ın kuramını destekler nitelikte Peterson'ın araştırma bulguları da ergenlik döneminde yaşanan pek çok çeşitli biçimde olabilecek psikolojik sorunların hayatın sonraki dönemlerinde kolay kolay

²³ Mehmet Bilgin vd., *Gelişim Psikolojisi*, Pegem Akademi, Ankara, 2012, s.231.

²⁴ <http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/42/ergenlik-ve-genclik-nedir> (Erişim Tarihi : 25.09.2019)

²⁵ Bilgin vd., a.g.e., 2012, s. 231.

²⁶ Bilgin vd., a.g.e., 2012, s. 233.

aşlamadığı ve bu psikolojik sorunların genellikle daimi olduğu ve kişinin psikolojik destek almasını gerektiren bir durum olduğunu işaret etmektedir.²⁷

Araştırmamız algılama ile alakalı olduğu için özellikle işlenmesi gereken konulardan biri ergenin zihinsel özellikleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ergenlik döneminde genç, somut düşünmeden soyut düşünmeye ulaşmaktadır. Bunun akabinde ise ergenin dış dünyayı algılaması değişikliğe uğrar ve genç, olayları daha çok eleştirmeye bunun ile birlikte değişik pencerelerden bakmaya da başlar; kendi ve çevresi hakkında ise artık daha çok düşünmektedir, idealist, tartışıcı ve eleştiren olur. Genç eylem çerçevesinde sınırlı olmasına karşılık, ergen zihninde birçok seçeneği ele alıp inceleyebilmektedir, kuramlar biçimlendirebilir ve düşsel dünyaları kavrayabilir. Gerçek ya da olası toplumsal yapıların farklılığı hususuna alakasının artması sonucu kendi şartlarına eleştirel bir tavır takınarak kendisine ve üyesi olduğu çeşitli grupların görüşlerine tarafsız bir gözle bakmaya başlamaktadır bu süreçte. Toplumun kurallarına, göreneklerine ve geleneklerine karşı tutumu değişebilir; bunların değişemeyeceğinin zanneden çocuğun aksine ergen, bunların büyükler tarafından kararlaştırıldıklarını ve değişik gruplara göre değişiklikler arz edebileceklerini artık fark etmektedir.²⁸

Gençlik dönemiyle artık somut işlemler dönemindeki elde edilenlerin üzerine yeni kazanımlar kazanmaya başlanmakta böylece de bu gencin daha yukarı seviyede yetilere erişmesini imkanı kılar. Gencin ve çocuğun düşünce sürecindeki büyük farklılık ise çocuğun düşüncesinin somut hakikate daha derinden bağlı olmasıdır. Keating, ergen ve yetişkin fikrinin şu anda ve “burada”yı içermekte ve bulunmayan durumları da dikkate alma ve araştırmaya dair yönelim ve becerilerin ergenlik döneminde belirdiğini belirtir. Elkind , Piaget ve de Inhelder’in fikirlerinden hareketle ergenin bilişsel yapısının belirgin hususiyetleri olduğunu belirtir. Öncelikle ise ergen bir sorunla karşılaştığında aynı anda çokça olasılığı kapsayan bileşimsel bir mantık kullanır. İkinci olarak ise ergen, küçük çocukların düşüncesinden daha karmaşık bir yapıya sahip ikinci bir semboller sistemi (semboller için semboller) daha kullanabilir. Buna göre ergen, bir sorunu çözerken sorundaki gerçek durumların yerlerine a ile b gibi yeni sembollerini yerleştirip, çözüme yönelik etkinliklerinde bu sembollerle mülahaza etmeyi başarabilir. Ergen düşüncesinin bir başka özelliği ise düşüncenin hem gerçek hem de olası durum ya da bilgilerle ilgili olması durumudur. Bu dönemdeki gençler bir sorunla karşılaştınca, ilk olarak bu

²⁷ Bilgin vd., a.g.e., 2012, s. 233.

²⁸ Haluk Yavuzer, **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998, s.283.

sorunla ilgili hakiki ya da imkanı durumları içeren pek çok çeşit hipotez oluştururlar. Bir anlamda problemin olası tüm açıklamalarını, özelliklerini değerlendirmekte ve gerçekte var olanın, o durum ya da gerçeklikle ilgili olası açıklamalardan sadece biri olduğunu bilirler. Böylelikle ergen sadece bu çeşit bir olasılık analizi yaparak hipotezini doğrulayacak deneysel bilgiye ulaşmaya çalışır. Sadece gözlenen durum ya da gerçekliklerle sınırlı olmayan bu durum, varsayımsal tümdengelim olarak tanımlanmaktadır. Piaget'e göre ise bu mantıksal olan sürecin işlemlerini sağlayan ve bileşimsel sistem olarak tanımlanan bazı önermesel işlemler vardır.²⁹

Ergen zihninin işleyişini ve yapısını açıklamak için kuramda başka açılımlar ve açıklamalar da yapmıştır. Piaget'e göre ergenin bilişsel işlemler sırasında kullandığı diğer yapı ise bilişsel soyutlamadır. Burada söz konusu olan süreç ise mantıksal ve matematiksel bilgiye ulaşmayı sağlayan süreç ile benzer bir yapı gösterir. Bununla birlikte genç bunun da ötesine geçerek var olanla değil de var olma imkanı olan mantıksal yapılarla da ilgilenir. Bu işlem ise bilişsel soyutlama olarak adlandırılır. Bilişsel soyutlama, mantıksal ve sayısal bilgi yapısında olduğu gibi, devamlı olarak gözlemlenenin ilersine geçmeyi içerir ve böyle olunca da bilişsel yeniden örgütlenme ile sonuçlanmaktadır. Bu durum her daim düşük seviyedeki bir soyutlamadan yüksek seviyedeki bir soyutlamaya doğru ilerlemeyi kapsar. Bu sebeple de bütün mantıksal ve sayısal bilgi yapılarındaki en önem arz eden yapı olarak tanımlanır. Ergenlik çağındaki birey din, siyaset, ahlak, yaşam, iş ve karşılıklı ilişkilerde karşılaşılan sorunları bu bilişsel yapıları kullanarak sorgular. Bu eleştirme sürecinde ise kişiye yardımcı olan bu bilişsel yapılar onun daha yukarı seviyede bilişsel işlem ve yapıları kullanarak fikir üretmesini, var olanla yetinmeyip ve hatta onu sorgulayarak daha yukarı seviyede sonuçlar çıkarmasını, problemlerle ilgili yeni çözüm biçimleri üretebilmesini imkanı kılar.³⁰ Dolayısı ile ergenin kader ile ilgili algısı var olduğu toplum, inanç yapısı, ya da kültür ile farklılık arz etmesi de Piaget'in kuramına uygun düşmektedir. Her şeyi sorgulayan bir dönemden geçen ergen zihni buna uygun olarak "kader" denilince algıladığı şey ile geleneksel din ya da toplumsal algıda var olan kader algısı ile bire bir uyuşmayabilir hatta uyuşmaması hiç de düşük olmayan bir var sayım olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna uygun olarak Araştırmada sadece "kader inancınız var mı?" gibi genel bir soru yerine dönemin bilişsel özelliklerine hesaba katarak kapsamlı bir "kader algısı ölçeği" kullanılması uygun görülmüştür.

²⁹ Nihal Lindenberg, "Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim", *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 2011, Cilt:19, 1-10, s. 6.

³⁰ Lindenberg, a.g.e., 2011, s.8.

Erikson'a göre ergenlik döneminin de ki en önemli gelişimsel görev kimlik kazanımıdır. Kimlik kavramında ise pek çok boyut bulunmaktadır. Bu boyutlardan özellikle araştırmamızla ilgili olan kısımlara değinilerek açıklanacaktır. Kuramın ele aldığı diğer boyutlar haricinde ergenlerin benimsedikleri meslek seçimleri, başarıları, dinsel eğilimleri, dünya görüşleri de kendi kimliklerini tanımlarken etki etmektedir. Kimlik kavramı bu bağlamda sadece kişisel ya da bireysel olmaktan çıkarak toplumsal bir görünüm de arz etmektedir. Kendilerini kabul edip, pozitif kimlik geliştiren ergenler kendilerinden hoşnut olmayan ve sevemeyen ergenlere göre daha sağlıklı bir ruhsal yapı arz etmektedirler. Kimliği oluşturan boyutlardan bazıları ise diğerlerine göre kimliğin başka boyutlarından daha önce gelişmektedirler. Ergenlik döneminin ilk zamanlarında ise ergenler daha çok beden imgeleriyle ve cinsel kimlikleri ile çok daha fazla ilgilenip zamanını bu yönde kullanırken daha sonraki yıllarda ise ahlaksal değerler, ideolojik, meslek seçimi, iş ile ilgili hedeflere daha fazla önem atfetmektedirler. Toplumsal kimlik de erken yıllarda böylece kazanılmaktadır.³¹

Erikson'ın kuramında ele alınan dini ve mesleki hedeflerin gelişim görevlerinde aşılması gereken basamaklar olarak karşımıza çıktığını görüyoruz. Dolayısıyla birey burada kaygılı bir yapıda olup başarı şansını zora sokarsa ülkemizde üniversite sınavına atfedilen öneme binaen görülmektedir ki bu şekilde ergen kimlik bütünlüğünü de tehlikeye sokabilmektedir. Bundan ötürü ergenin karşısındaki sadece bir sınav olmaktan çıkarak aynı zamanda bir kimlik bütünlüğünü koruma savaşı olarak da düşünülebilir. Kuramda mesleki, ahlaki ve ideolojik kimlikler yavaş bir biçimde olgunlaşmaktadır. Gençler soyut düşünme basamağına ulaştığında ise farklı meslekleri ve düşünceleri sistematik bir şekilde ele alabilirler. Meslek ve kariyer tercihlerinin irdelenmesi ergenin ele alması gereken en somut görevlerden biri olduğu ifade edilebilir. Dini ve politikayla ilgili ideolojiler ise daha ziyade dönemin sonuna doğru ele alınmaya başlanmakta ve bu inceleme yetişkinlik ile üniversite yıllarının sonuna kadar devam etmektedir.³²

Üniversite sınavı süreci tam da birey için çalkantılı bir dönemin içine gelmektedir bu süreçte genç için çocukluktan yetişkinliğe geçmek bütün gençler için genelleştirilmese dahi kimlik bunalımı olarak adlandırılan bir problemi de akabinde getirir. Bu dönemde genç, içinde bulunduğu çevrede, grupta, toplumsal yapıda, duygularını, neler beklediğini, fikirlerini, amacını, inançlarını, tutum ve davranışlarını

³¹ Bilgin vd., a.g.e., 2012, s. 233.

³² Bilgin vd., a.g.e., 2012, s. 234.

anlamaya ve saptamaya çalışmaktadır. Kim olduğunu ve ne olacağını, ne yapacağını, kimlere, nelere inanacağını, türlü konular ve sorunlar karşısında ne tür fikir üretip nasıl hareket edeceğini aramaktadır.³³ Bu sorulara cevap vermek ise kolay olmamaktadır. Ailenin ve sosyal çevrenin ise kişinin kendi ile ilgili olumlu bir özimgе geliştirmesi için gerekli şartları kazanmaları gerekmektedir.³⁴

1.3.1. Ergenlik İhtiyaçları

Düşünülmesi gereken hususlardan biri ergenin enerjisinin en yoğun olduğu zamanda kendisini masa başı düşük enerjili bir aktivite olan ders çalışmaya nasıl tahammül edebildiği olmalıdır. Bu her şeyden önce hayvanlardan gözlemlenmeyen insana has bir dürtü olan başarma gereksinmesidir. Başarma gereksinmesi bir ödevi ya da eylemi mükemmellik standartlarına göre hatta onun daha da üstünde yapma isteği ile kendini göstermektedir. Özellikle sanayileşmiş ve özel girişimci ekonomiyi temel kabul eden toplum yapılarında bu gereksinim fazlaca yüksek düzeydedir. Bu gereksinme bağımsızlık gereksinmesine paralel olarak seyir gösterir. Bu tür toplumlarda kişi kendi başının çaresine gene kendisinin bakmasının gerektiğinin farkındadır. Bunu bir şekilde çevresinden duymuş, yaşamış ya da görmüştür. Bu kültür içerisinde bağımsız kişi, kimseye muhtaç olmadan kendi yaşamını kendi denetleyebilen kimse değerli bir konuma konularak bir nevi kahramanlaştırılır. Bireyin herhangi birine gereksinme duymaması için kendisinin güçlü olması gerekmektedir. Böyle bir toplumda bireyin güçlü olmasının şartı ise iyi bir meslek edinme ve para kazanma edimine bağlanmıştır. Bu ise kişinin ya bireysel beceri ve yeteneklerine bağlanmıştır ya da piyasa şartlarında geçerli eğitim ve öğretimden kaynaklanabilmektedir. Bu şekilde bir toplumsal kültür yapısı içerisinde, küçük bir yaştan başlayarak bağımsız olmaya ve kişinin işini kusursuz bir şekilde yapabilmesine özel bir beceri atfedilir.³⁵

Gereksinim türleri ele alındığında başarma gereksiniminin araştırmanın konusu olan “kaygı” durumunu etkileyebileceği kavranmıştır. Çünkü başarma gereksinmesi yüksek düzeyde olan kişiler yaptıkları ödevde daha çok dikkat etmektedirler çeşitli sınavlarda yüksek başarı gereksinimi gösteren, daha düşük başarı gereksinmesi gösteren bireylerden daha yüksek sınav notları alırlar. Okulda daha da yüksek not alabildikleri gibi toplumda üst seviyelere daha kolay ve hızlı bir biçimde tırmandıkları

³³ Özcan Köknel, *İnsanı Anlamak*, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1997, s. 265.

³⁴ Engin Geçtan, *Çağdaş İnsanda Normaldişi Davranışlar*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1974, s. 98.

³⁵ Doğan Cüceloğlu, *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2012, s.251.

da gözlemlenir. Bunun yanı sıra ifade etmek gerekir ki bireyin ailesinin de bu duruma etkisi bulunmaktadır çünkü sürekli itaat etmesi beklenen, kendi başına hiçbir konuda karar verme özgürlüğü olmayan çocukların başarı gereksinimleri daha düşük olmaktadır. Bazı psikologlara göre ise, çocuğun ilk zamanlarında ki yaşam olayları onun başarılı bir kişi olup olmasını bu şekilde belirlemektedir.³⁶ Dolayısıyla bu durum “sosyo demografik veri formu” ile aile durumu hakkında bilgi alınmasının gerekliliğini de ortaya koymaktadır. Yani, bireydeki güdülenmenin ya da gereksinimlerin kaynağı sadece kendisi değil aynı zamanda da ailesidir.

Bir ergenin bir ödevi kusursuz bir biçimde yapmasının altında davranışı iki gereksinime dayanabilir. Bunlar ise başarısızlık korkusu ya da başarıma şevki şeklinde olmaktadır. Bu iki gereksinimi ayırt etmek ise duruma göre kolay ya da zor olabilmektedir. Özellikle ergenin yeni proje ve görevlerde görev alıp almama isteği bize bu durumu göstermektedir çünkü başarısızlıkla güdülenen birey yeni görevlerde yer almakta isteksiz bir şekilde davranacaktır. Bunun yanı sıra ise, başarı şevkiyle güdülenmiş olan ergen yeni görev ya da projelerde yer almakta pek bir sakınca göstermeyecektir. Böyle ergenler için başarısızlık sadece başarılı olabilme yolunda gerekli olan adımlardan sadece biri durumundadır ve geçici olan bu adıma pek bir önem atfetmemek gerekir. Önemli olan ise her bir başarısız olan adımda neden başarısız olduğunu kavrayarak öğrenmeyi gerçekleştirmektir. Görevlerin sonunda ise mutlak suretle başarılı olacağına inanan ergen, başarısız olduğu zamanlarda ise suçluluk duygusu hissetmez ve başarısızlığından ötürü de herhangi bir kimseden özür dileme gerekliliğini hissetmez.³⁷ Buna göre üniversite sınavında hazırlık sürecinde ergenin başarısızlık korkusu ile değil de daha ziyade başarıma şevki ile güdülenmiş olmasının onun sınava ilişkin kaygı durumunu etkileyen unsurlardan biri durumunda olacağını çıkarsayabiliriz.

Ergeni yaşadığı toplumdan bağımsız göremeyiz zaten araştırmada konu edilen özellikle kader algısı ve kaygı düzeyi ile alakalı ele alınan alt ilişkilerde bu yöne vurgu yapılmıştır. Bu durumu irdelenecek olursak toplumsal kaynaklı zararlı etkenler de ruhsal yaşantıda yansımalar yapar. Ruhsal yapıdaki yansımanın belirtisi anksiyetede ki yükselme olmaktadır. Yani başka diğer etkilerin yanı sıra toplumsal kaynaklı zararlı etkenler de kaygı düzeyini yükseltmektedir.³⁸

³⁶ Cüceloğlu, a.g.e., 2012, s.254.

³⁷ Cüceloğlu, a.g.e., 2012, s.254.

³⁸ Özcan Köknel, **Zorlanan İnsan**, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1993, s. 93.

Ergenin zeka düzeyi ile zorlanma belirtileri arasındaki bağlantıyı araştıranlar, deneklere zeka testleriyle birlikte kaygı düzeyi ölçekleri uygulamışlardır. Sonuçta zeka seviyesiyle anksiyete düzeyi ile kaygı düzeyi arasında doğru orantılı bir bağlantı olduğunu bulmuşlardır. Zeka seviyesi ve zorlanma düzeyi arasında doğrudan doğruya olabileceği gibi dolaylı olarak da bağlantı olabilir. Bu bağlantı ergenin içinde bulunduğu doğal ve toplumsal ortalama ile bilinçli olarak uyum sağlamasında bu uyumu bozan zararlı etkenlere karşı çözüm yolu aramasında önemli bir rol oynamaktadır. Normal zeka düzeyinin hemen altında bulunan zeka seviyelerinde zihinsel işlevlerde yetersiz kaldıklarından, normal zeka seviyesinin üstünde kalan üstün zekalılar da bu zihinsel işlevleri aşırı ve yersiz şekilde kullanabildiklerinden içinde buldukları ortama uyum sağlayamayabilirler. Bu ergenler çoğunlukla zeka seviyelerinin yarattığı zorlamalarla baş edebilmek için uğraşırlar bu neden ile de karşılaştıkları negatif etkenlerden kolayca kurtulamayıp normal zekalılara görece daha fazla zorlanabilmektedirler.³⁹ Bu durum ergenin özellikle sınav zamanı kullanması gereken bilişsel düzeyinin de kendisine bir engel teşkil ederek kaygı düzeyine etki edebilecek bir rol oynayabileceğini bize göstermektedir. Bu şekilde araştırmacının değişkenlerinden biri durumunda olan kaygı durumu çok katmanlı ve çok fazla faktörlü karmaşık bir yapı arz ettiğini bir kez daha göstermektedir.

Kağıtçıbaşı'nın da aralarında olduğu kimi araştırmacılar bireyci(bireysel) kültürler ve toplulukçu (kolektif) kültürler olarak ikiye ayırmaktadır. Amerika, Kanada ve bazı Avrupa kültürleri bireyci kültürlere girerken, Türkiye, Japonya ve bir çok Asya ülkesi toplulukçu kültür grubuna girmektedir. Buna göre Türkiye'nin de içinde bulunduğu toplulukçu kültür grubundaki ülkeler de içinde bulunulan grubun ya da ailenin onayını almak önemli bir durum arz etmektedir. Kişi bireyci kültürlerde olduğu kadar önemli kararları alırken özgür hareket etmemektedir ve kendini dahil olduğu topluluğa karşı sorumlu hissetmektedir.⁴⁰ Hal böyleyken bunun ergenin üzerinde bir başka etki, baskı ve de dolayısıyla kaygı unsuru olarak yorumlamak doğru olacaktır. Bunu destekleyen bir çalışma ise; Lecompte ve Öner tarafından yapılmıştır. Ülkemiz de lise ve yüksek öğrenim yapan öğrencilere Durumluk Süreklilik Kaygı Ölçeği uygulamışlar elde ettikleri sonuçları ise Kağıtçıbaşı'nın ifadesi ile Türkiye'den farklı olarak bireyci bir kültür yapısına sahip olan Amerikalı öğrencilerle karşılaştırmışlardır. Bu araştırmada hem durumluk hem de sürekli kaygı düzeyi bakımından Türk öğrencilerin kaygı düzeyleri Amerikalı öğrencilere oranla yüksek

³⁹ Köknel, a.g.e., 1993, s.115.

⁴⁰ Nuray Sakallı, **Sosyal Etkiler**, İmge Kitapevi, Ankara, 2006, s.45.

bir seviyede tespit edilmiştir buna karşın ise yaşın ve cinsiyetin anksiyete seviyesi ile alakalı bir korelasyonu tespit edilememiştir.⁴¹

Üniversite sınav sürecinde ve sonra bunun yansıması olarak karşımıza çıkacak olan meslek seçimiyle alakalı bu konuda ergenin sadece bir hayat dilimini ya da birkaç seneyi değil de hayatını bütünüyle etkileyecek bir karar olduğunu dolayısıyla da ergenin doğru bir biçimde ve yüksek kaygı hali gibi var olan potansiyelden daha aşağı bir performans gösteriminin ne kadar büyük bedeli olacağını Köknel de vurgulamıştır. Ergenin yüksek öğrenime girmesi kuşkusuz salt aile veya çevre etkisiyle gerçekleşmeyecektir. Ergenden, ailesinden ya da meslek ve yüksek öğrenime girişte uygulanan seçim sisteminden kaynaklanan bütün bu etkiler sonucu ergen istemediği bir dalda yüksek öğrenime başlar ya da istemediği bir dalda mesleğe başlayacak olursa bireysel ve toplumsal problemlerin tohumları da atılmış olacaktır. Ergen bu durumda amacına ulaşamama ve hayallerini gerçekleştirememenin üzüntüsü içinde yaşar. Bu da onu küskün, umutsuz ve ezik bir hale büründürebilir. Girdiği üniversite bölümüne zaman içinde uyum sağlasa dahi coşkuyla çalışmayacaktır. Bu da onu potansiyelinin altında tutacak ve çalışma gücü, verimi ve başarısı istenen seviyede olmayacaktır. Ergenler yanlış bir seçim sonucunda ya da sırf puan tutturdıkları diye girdikleri bölümün gerektirdiği başarı ve çabayı gösteremediklerinden sürekli bir anksiyete ve sıkıntı halinde olurlar. Bu anksiyete hali ise çabalarını ve çalışmalarını yani potansiyellerini daha da aşağı çeker. Okulda ise tatsızlıklar ve çatışmalar baş gösterir bu durum ise sadece gence ve ailesine tedirginlik vermekle kalmaz aynı zamanda ise verimi ve başarıyı düşürdüğü için toplumun çalışma düzenine ve geleceğine de olumsuz etki yapar.⁴²

1.6. ALGI

Duyu alıcı hücrelerin dış çevredeki fiziksel enerjileri yakalayarak sinirsel enerjiye çevirmesiyle oluşur. Bu sinirsel enerji beyinde işlenir ve işlemin sonucunda bir algısal ürün ortaya çıkmaktadır. Bu işleme algılama ve ortaya çıkan ürüne de algı adı verilmektedir. Algı duyudan farklıdır, algılama esnasında beyin kişinin içinde bulunduğu durumdan beklentilerini, geçmiş yaşantısını, diğer duyu organlarından gelen başka duyuları, toplumsal ve kültürel etkileri hesaba katmaktadır. Bu esnada gelen duyulardan bazıları seçilir, bazıları ihmal edilir, bazıları kuvvetlenir. Arada olan boşluklar doldurarak beklentilere göre anlam verme de bu esnada yapılmaktadır.

⁴¹ Köknel, a.g.e., 1993, s.335.

⁴² Köknel, a.g.e., 1993, s.332.

Algılama duyuya göre çok daha karmaşık bir yapı arz etmektedir. Algılama da geçmiş öğrenme ve deneyimlerin de işin içine girdiği son derece karmaşık bir süreçtir.⁴³

Algılamalarımızın büyük bir çoğunluğu algısal beklentilerimizin etkisi altında olmaktadır. Diğer bir deyimle beklediğimiz şeyleri algılarız. Yaşantılarımıza dayanarak hem nesnel hem de sosyal alanımız ile ilgili bir çok beklentiler geliştiririz ve de bu beklentilerimiz daha sonra ki algılamalarımızı da sürekli bir biçimde etkiler. Sosyal çevremizle ilgili beklentilerimiz de aynı nesnel alanımız ile ilgili beklentilerimiz gibi yaşantımız içinde gelişmektedir. Türk kültürünün tanımlamış olduğu uygun davranışlar ve yine aynı kültürün olumsuz değerlendirdiği biçimsiz davranışlar da var olmaktadır. İçinde bulunulan kültür daimi bir şekilde mensubu olanları etkilemektedir.⁴⁴ Buradan hareketle şu denilebilir ki araştırmamızda olduğu gibi algılama ile alakalı bir alanda araştırma yapılıyorsa bu durumda içinde bulunulan kültürü de dikkate almanın gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla Spielberg'in ilk kez geliştirmiş olduğu kaygı ölçeğini farklı açıklamalar ve kültürümüze uygun alt alanlarla test etmek de yerinde olacaktır. Dolayısıyla araştırmaya konu alan kader algısı bu sebepten dolayı yerinde bir araştırma konusu olmaktadır.

Kültürün algı ile ilişkisine değinmişken bununla alakalı yapılmış olan bir çalışmaya bakmak uygun olacaktır. Geç ergenlik döneminde olan öğrenciler bu zorlu sürece hazırlanırken okula devam etmenin yanı sıra kurslara, özel derslere devam etmek durumunda kalırlar. Bu durum onların sosyal yaşamlarını olumsuz etkilemenin yanında aşırı bir yük oluşturabilir ve strese neden olabilir. Stres ise anksiyete ve depresif belirtiler başta olmak üzere pek çok ruhsal sıkıntıyla yakından ilgilidir, bunun yanı sıra bazı alt parametrelerde bu duruma dair etkileri bulunmaktadır. Cinsiyete göre bakıldığında; kızların erkeklere göre kendilerini daha olumsuz algıladıkları, annenin eğitim durumu ile öğrencilerin kendilik algısı karşılaştırıldığında; annenin eğitim durumu yükseldikçe olumluya doğru anlamlı bir gidiş olduğu özellikle de annesi üniversite mezunu olanlar ile okur yazar olanlar arasında bu farkın daha anlamlı hale geldiği bulunmuştur. Bunun yanı sıra gene Ailenin gelir düzeyinin yeterli olduğunu belirten öğrencilerin yetersiz olanlara göre kendilerini daha olumlu algıladıkları ve aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir fark

⁴³ Cüceloğlu, a.g.e., 2012, s.118.

⁴⁴ Cüceloğlu, a.g.e., 2012, s.132.

olduğu tespit edilmiştir.⁴⁵ Algılarda kadın öğrencilerin kendilerini daha negatif algılamalarını ülkemizdeki cinsiyet rolleri bakımından kadınların kendini daha fazla baskı altında ya da özgürlük değerleri bakımından daha zayıf gördükleriyle bununda kültürel etki ile ilgili olduğunu söylemek mümkün olacaktır.

Akademik alanda ki çalışmaların, becerilerin, başarıların da ergenin kendini algılamasıyla alakalı etki yarattığını gösteren çeşitli çalışmalar ve görüşler de bulunmaktadır. Anderman ve Midgley öğrencilerin sadece kendi yeteneklerini değerlendirmenin ötesinde, güçlük derecesine bağlı olarak da derslerdeki yaptıklarını değerlendirerek akademik yeterlik algılarını oluşturduklarını ifade etmektedirler. Bu nedenle bu noktada ölçülen başarıdan çok çocuk ya da ergenin kendisini o konuda nasıl bulduğu önem kazanır. Akademik yeterliğe sahip çocuk ya da ergenlerin daha mutlu oldukları ve yeterlik algıları ile benlik saygılarının daha üst seviyede olduğu ileri sürülmüştür. Parsons ise ergenlerin yeteneklerine ilişkin benlik kavramlarını geçmiş başarılarından çok, gelecek ders planları, değerlerinin ile beklentilerinin belirlediğini ifade eder. Harter da düşük yeterlik algısına sahip çocuk ve ergenlerin zorluk derecesi yüksek görevlerden kaçındıklarını belirtir. Bunların yanı sıra akademik başarı ile sosyal yetiler arasında da çeşitli bağlar mevcuttur. Örneğin Ryan, Gheen ve Midgley tarafından yapılan bir çalışmada öğrencilerin sahip olduğu akademik yeterlikleri ile yardım aramadan kaçınma arasında negatif yönlü bir ilişki bulunduğu tespit edilmiştir. Bu durum ergenlerin akademik alanda kendilerini yeterli bulmalarının sosyal ve bireysel gelişimleri üzerinde de olumlu etkileri olabileceğini ortaya koymuştur. Bu bağlamda da sosyal ve psikolojik bir takım risklerden ya da olumsuzluklardan ergenleri korur. Burada atlanmaması gereken bir önemli husus da bireyler belli etkinlikleri yapmakta ya da belli çevrelerde performans göstermede yeterlidirler ve başka alanlarda yetersizlik gösterebilirler. Bu halde kişinin kendi yeterliğine ilişkin algısı önem kazanır.⁴⁶

Bir başka benlik algısı ile alakalı durum karar verme süreçlerinde yaşanmaktadır buna göre ; karar verme durumlarında yaşanan stresle başa çıkma örüntüleri karar vermenin değişik tarzlarını oluşturur. Bu tarzlar; dikkatli ve tedbirli ile dikkatsiz ve panik olmak üzere iki genel başlıkta toplanır. Dikkatli karar verme stili uyumlu bir stil olarak, dikkatsiz karar verme stilleri uyumsuz ve yetersiz karar verme davranışları olarak değerlendirilmektedir. Karar verme durumunda problemi dikkatli bir şekilde

⁴⁵ Gül Barlas vd., "Üniversite Sınavına Hazırlanan Bir Grup Öğrencinin Kendilik Algıları ve Ruhsal Belirtileri Arasındaki İlişki", *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 2010, 18-24, s.20.

⁴⁶ Arif Özer, Ergenler için Yeterlik Algısı Ölçeğinin (YAÖ) Geliştirilmesi, *Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi*, 2016, Cilt:7, 237-250, s.238.

ele alan ergen meseleye ışık tutacak verileri incelemekte, seçenekler oluşturmakta ve bu seçeneklerin içinde duruma en uygun olanını seçerek uygulamaktadır. Bu tür bir karar vermenin uygun problem çözme becerileri ve yüksek benlik saygısı ile ilişkili olduğu belirtilir.⁴⁷ Bütün bu durumlar değerlendirildiğinde sınavların sadece sınavlarla alakalı olmadığı aynı zamanda kişinin benlik algısını etkileyen dolayısıyla bütün bir hayatına etki edecek olan bir olgu olarak değerlendirmede bulunmak doğru olacaktır. Bu sebeple de bu alanda yapılacak çalışmalara verilmesi gereken önem azımsanmayacak seviyede olmak durumundadır..

1.7. KADER

Allah'ın yaratıklarına ilişkin planını ve tabiatın işleyişini gerçekleştirmesini ifade etmek üzere literatürde kader ve kaza kelimeleri kullanılır. Bu iki terim âlimlerce farklı şekillerde tanımlanır. Sözlükte “gücü yetmek; planlamak, ölçü ile yapmak, bir şeyin şeklini ve niteliğini belirlemek, kıymetini bilmek; rızkını daraltmak” gibi mânalara gelen kader, “Allah'ın bütün nesne ve olayları ezelf ilmiyle bilip belirlemesi” diye tarif edilir.⁴⁸ İslam düşüncesinde tarihinde çeşitli tartışmalara sebep olan ve hatta bazı mezheplerin doğmasına sebebiyet vermiştir. Asıl tartışma konusu ise insanın işlediklerinin ya da yaptıklarının sorumluluklarını üzerine alıp almayacaklarına dairdir. Bilimsel olarak hala bu tartışma devam ediyor olsa da insanların dindarlık seviyelerine göre farklı kader algılarına sahip olduğunu görülmektedir. Burada önemli bir husus da insanların sosyoekonomik yapısına, eğitim seviyesine, yaşantılarına göre kader algılarının değiştiği ve çeşitli düzeylerde hayatlarına yansıtıktır.⁴⁹ Yani, herkesin algıladığı net bir kader anlayışı söz konusu değildir. Kişinin eğitimine, konumuna, ekonomik durumuna göre farklı biçimlerde kader anlayışları mevcuttur ve bu duruma uygun olarak kaderle yaşadıkları olayları ilişkilendirmeleri de tabii ki farklı olacaktır. Bunun yanı sıra mutezile, cebriye, ve ehli sünnet kader anlayışları da mevcuttur muhtemelen özellikle kader anlayışında ailenin ilgisinde bu farklı akımlardan birinin belirlenmesi de etkili olacaktır. Dolayısıyla kader algısının oluşmasında pek çok faktör bulunmaktadır. Bunlardan özellikle psikoloji ile ilgili olanını ele almak şu an için yeterli olacaktır.

⁴⁷ Sonay Güçray, "Ergenlerde Karar Verme Davranışlarının Öz saygı Ve Problem Çözme Becerileri Algısı ile ilişkisi", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:8, 2001, 106121, s.108.

⁴⁸ <https://islamansiklopedisi.org.tr/kader>

⁴⁹ Faruk Karaca, "Kader Algısı -Ruh Sağlığı İlişkisi Üzerine Empirik Bir Araştırma", *İslami Araştırmalar Dergisi*, 2006, Cilt:19, 479-489, s.480.

1.7.1. Kader ve Psikoloji ilişkisi

Psikolojide de kadercilik ve belirlenimcilik tesirini görmek mümkün olmaktadır. Hiçbir kişinin davranışının lalettayin olmadığını, tüm eylemlerin kişinin ruhsal yaşantısı tarafından belirlenmiş olduğunu iddia eden ruhsal bir belirlenimcilik anlayışını savunan psikanalitik kuram katı deterministik bir çizgide bulunmaktadır. Ayrıca psikanalitik teorinin kurucusu olan Freud “anatomi kaderdir” anlayışıyla cinsiyet rollerinin kişilerin yazgısı olduğunu öne sürmüştü ve bu anlamda yazgıcı bir ele alış sergilemektedir. Fromm ise, insan canlısının diğer canlılar gibi, kendisini belirleyen güçlere tabi olmakla beraber, akılla donanmış, tabi olduğu güçleri anlayan ve idraki sayesinde kendi yazgısına etkili biçimde katkı sağlayan yegane canlı olabildiğini belirtmektedir. İnsanoğlunu kendisi haricindeki kuvvetlere tabi olduğunu belirten ve böylece kişinin mesuliyetini belirsizleştiren, onu etkisizliğe iten bu yanını vurgulayarak Fromm, yazgıcılığı, insanoğlunun kendisine yabancılaşması biçiminde değerlendirmektedir. Yazgıcılık psikolojide ifa edilen araştırmalarda kontrol merkezi ile de ilişkilendirilmiştir. Dış kontrollülük ve yazgıcı olmak birçok noktada kesişir.⁵⁰ Din ve psikolojinin ilişkisine pek çok vurgu yapılmasına paralel olarak ortaya çıkan din psikologlarına göre ise genel bir bakışı James’in tanımında görmemiz mümkün; Tek başına ferdin kendisini ilahi kabul ettiği şeyle münasebet halinde olarak mülahaza ettiği durumdaki duyguları, hal ve hareketleri ve deneyimleridir.⁵¹

Başa çıkma, bireyin yaşama faal biçimde iştirakini sağlayan, onu tüm haller karşısında kuvvetli ve dinç kılan, sıhhatli ve mecburi bir değişim dönemini temsil etmektedir. Mana kazanışı, bu dönemin sıhhatli devam etmesi ile direkt olarak bağlantılıdır. Çünkü kişisel bakımdan tekrardan oluşumun durduğu zamandan sonra anlamsızlık duygu hali kendisini göstermektedir.⁵² Bu anlam verme halinin yeniden kurulabilmesi için ise problemlerle tekrardan başa çıkılabilmesi gerekmektedir. Sorunlarla mücadele ederken dinsel olan ya da dinsel olmayan pek çok mücadele taktiği kullanılır. Yalnız birey eksiklik, kuvvetsizlik veyahut beceriksizlik hissederse, bu prosese dinsel katkının sorunlara çözüm sunma biçiminde gerçekleşmektedir. Aşılamaz hallerle karşı karşıya kalındığında ise farklı açıklamalar yeterince ikna edici olmadığında veyahut başka türden

⁵⁰ Alim Kaya ve Binaz Bozkur, Kadercilik Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2016, 935-946, s.937.

⁵¹ Ünver Günay, *Din Sosyolojisi*, İnsan Yayınları, İstanbul, 2010, s.221.

⁵² Abdulkerim Bahadır, “*İnsanın Anlam Arayışı ve Din: Logoterapik Bir Araştırma*”, İnsan Yayınları, İstanbul, 2002, s.60.

seçenekler kabul edilebilirliğini kaybettiğinde yazgı inancı, kişiye yeni seçenekler bulma konusunda rehber olabilmektedir. Bu halde dinsel mücadele etme tarzı kişinin kuvvetsizliğine vurgu yaparak bazı seçenekler önerir ve dinsel olmayan mücadele etmeyi tamamlar.⁵³ Kişinin büyük sorunlarla karşılaştığı mücadele dönemlerinde bu halde olan birey bir taraftan kendi kişiliğini ve toplumsal yapısıyla hesaplaşmaktayken bir taraftansa yaşamın genel bir hesaplaşmasını yapar. Tüm bu prosesler pek çok sorun ve bunalımlı hal ile beraber bilinç büyümesine yol açan deneyimler durumuna gelir. Bu bakımdan birey bu süreçte dinsel olguyu daha nitelikli idrak ederek şahsına kazandırmaya ve benimsemeye yönelir.⁵⁴ Bu belki de insanın içinde bulunduğu çıkmaz ya da sorunlardan bir şekilde kendine zarar vermeyecek biçimde başa çıkma yolu olarak görülebilir. Yenilemeyen her ne var ise ilahi gücün yardımıyla yenilebilir.

İfa edilen çalışmalarda yazgı inancı, hususiyetle yaşamın getirdiği eşit olmayan durumlar içerisinde yoksunluk hali çekenleri dinginliğe davet eden ve pozitif karşı koyaşa yönelten içeriğiyle yaşamı tahammülü mümkün bir duruma getirir. Bunun yanı sıra din, bireye değiştirmesi mümkün olmayan hallerde kendi limitlerini belirginleştirmeye yönelik ifadelerde de bulunmaktadır. Dinini yaşamaya önem veren kişi dinin çizdiği hudutlar çerçevesinde davranışta bulunmakla olası problemlerden kendini korumuş olur ki yazgı inancı, eşit olmayan kaynaklarıyla problem ile sıkıntılar karşısında kişiyi bir yandan pozitif çözümlere yönlendirmekteyken, bir başka yandan ise çözüm amacı olan doğru olmayan hükümler ve yönelimler hususunda uyarılmaktadır. Bu hususta yazgı inanışının, kuvvetli bir sorun çözme işlevi üstlenerek bireysel uyum döneminde ehemmiyetli bir durumda olduğunu ifade edebiliriz. Sonuçta da dinin belirlediği hudutların içerisinde inanan kişi, daraltılan özgürlük alanının bir gün sonu olmayan olanaklara ulaşacağı beklentisiyle sorunlarla dolu yaşamını, sonrasında telafi edilmesi mümkün olan bir hedefler silsilesi olarak algılamaktadır.⁵⁵ Bir başka araştırma ise Benson tarafından yapılmıştır. 1200 kişi tarafından yapılan araştırmaya göre; dindar insanların daha uzun ve daha az sağlık problemi ile karşılaşarak yaşadığı belirtilmiştir. Keza kalp ameliyatı yaşayanlardan dua edenlerin etmeyenlere göre daha az ölüm vakasıyla karşılaştığı ifade edilmektedir.⁵⁶ Bu araştırmalardan hareketle dua etmenin psikolojik bir rahatlama ve bunun fizyolojik etkilerinin olabileceği ciddi olarak düşünülmesi gereken bir durum olarak gözükmektedir. Psikolojik bütünlüğünün bozulduğunu hisseden ve kontrolü

⁵³ Faruk Karaca, "Dindarlığın Fonksiyonelliği Üzerine", *Dini Araştırmalar*, Cilt: 6, 75-85, s.77.

⁵⁴ Hayati Hökelekli, *Din Psikolojisi*, T.D.V. Yayınları, Ankara, 2003, s.183.

⁵⁵ Abdülkerim Bahadır, 2002, a.g.e., s.168.

⁵⁶ Nevzat Tarhan, *İnanç Psikolojisi ve Bilim*, Timaş Yayınları, 2016, İstanbul s.102.

kaybetme hissi yaşayan birey kendinden büyük bir güce sığınma hissi ile dua ederek bir çeşit zihinsel bir sığınak oluşturmuş olur bu şekilde de kaygı düzeyini azaltabilir.⁵⁷

Kader inancı çerçevesinde dinsel inanış ve mücadele etme arasında üç boyutu olan bir yapıdan bahsedilebilir. İlk olarak, yazgı inanışı, anksiyete ile suçluluk duygusu hali gibi ruhsal durumlara karşı bir şekilde teselli etme biçiminde kendini gösterir. İşte bu yüzden o, mücadele döneminin de bir unsuru olmaktadır. Kişi yaşamında fazlaca olay, pek çok kere dinsel kapsama sahiptir veya ona dinsel bir mana yüklenir. Nikah, boşanma, doğum, ölüm, ruhani deneyim, cemaat ile ilişkiler gibi kişisel ve sosyal olaylar, yüksek oranda din ile ilişkili olmaktadır. Bu ilgiler sınırında zuhur eden değişim ve gelişimler, aynı anda dinsel kabullenişleri de gündeme getirmektedir. Algılama ve problemleri çözme noktasında ise yazgı inanışı, olağan biçimde devreye girmekte ve problemleri ulu makamlara iletmede kişiye yardımcı olmaktadır. Hususi olarak travma yaratabilecek (kaza, sel, yıkım gibi) ve feci deneyimler karşısında dinsel yorumlama ve üstesinden gelişler pozitif sonuçlara yol açabilmektedir. İkinci olarak ise kader inancı başa çıkmaya yardımcı olabilmektedir. Öyle ki bu inanç, başa çıkma sürecini farklı biçimlerde şekillendirme gücüne sahiptir. Ortaya çıkan sorunların üstesinden gelme ve ruh sağlığını koruma noktasında kader inancı, başa çıkma sürecine manevi katkı sağlayarak destek ve yardımcı olabilmektedir böylece kader inancı insana, olayların nedeni hakkında tatmin edici açıklamalar sunmaktadır. Çeşitli araştırmalarda, dindarların karşılaştıkları olayları daha çok Tanrı'ya, onun irade ve kudretine bağlayarak açıklamaya çalıştıkları görülmektedir. Bir diğer taraftan kader inancı, sorunlarla ve acı tecrübelerle başa çıkma sürecinde, sahip olduğu telafi mekanizmaları ile etkili olabilmektedir. Bu husustan hareketle yazgı inanışı sadece travma yaratan ve feci sorunların üstesinden gelme durumunda değil, ayrıca da bulunma seviyesi farklı fazlaca buhranlı zamanda da bireyi psikolojik açıdan destek olan ve manevi olarak koruyucu bir elaman haline gelebildiğini belirtmek de uygun olur. Yapıcı'nın, hem üniversiteliler, hem de ilkokul çağındakiler üstünde ifa ettiği çalışmalarda değişik biçimleriyle dinin mücadele de bulunmaya yardımcı olduğu ortaya konmaktadır.⁵⁸ Daha önce bahsedilen Benson'ın araştırmalarının da bunu desteklediği düşünülürse burada sadece İslam dini özelinde değil de genel olarak dua etmenin ve Tanrı'ya sığınmanın bir iyi oluş yarattığı söylenebilir. Üçüncü olarak ise yazgı inanışı mücadele durumunun normal bir hali olarak görülebilir. Öyle ki keder veren

⁵⁷ Tarhan, a.g.e., s.102.

⁵⁸ Saffet Kartopu, *Kaygının Kader algıları ile ilişkisi*, Gümüşhane Üniversitesi, İstanbul, 2013, s. 71.

deneyimler, insanoğlunu dinsel bağlara yönlendirebilmektedir. Hususiyette feci deneyimlerin Hakk'a yönelimde önemli etkileri olmaktadır. Bir takım kentli insan üstünde yapılan çalışmanın sonuçlarına göre inanışların bir kısmı, problemleri olan durumlara karşı mücadele etme prosesinin çıktısı biçiminde ortaya çıkabilmektedir. Dinsel yaşam seviyesi arttıkça dinsel mücadele etme çabalarının daha çok işlenmesi dinsel yaşam düzeyinin yükselmesine benzer hal sunmaktadır. Öyle ki kişi yaşadığı sorunları çözerken daha çok dinle ilgili hale geliyorsa, yazgı inanışı mücadele etme prosesinin çıktısı durumuna dönüşüyor denilebilir.⁵⁹ Bu araştırmalar ve sonuçlar bu alanla ilgili çalışmalarını dışlamanın doğru olmayacağını pragmatist bakış açısıyla araştırmalara yaklaşarak özellikle üniversitesi sınavı esnasında kaygı durumları yüksek ergenlere faydalı olabilecek çalışmalar uygun görülebilir.

Yazgı inanışı kişinin yaşamı ve gelecekte olabileceklerle ilgili veriler dahi sunar. Yaşamın bilinmezliklerini bilinir duruma döndüren bu veriler kişinin kendine güvenini sağlayabilmekte, onurlu olma ve otokontrol duygusunu yükseltebilmekte ve bu şekilde de bireyin karşılaştığı sorunlarla başa mücadele gücü ve istencini artırabilmektedir. Böyle olunca da karşılaşılan her türden akla gelebilecek istenmeyen ve fazlaca efkar oluşturan hal ya da olgular karşısında deneyimlenen stresle mücadele etmek için kişi yazgı inanışı önde gelmek üzere dinsel inanışlarına ve dinsel düşüncelerine baş vurarak bunlardan destek bulmaya çalışmaktadır. Dolayısıyla da zorlu süreç ve olayların sebep olduğu problemlere karşı da yazgı inanışı, bireyin zihninde olan dini olmayan süreç ve davranışlarından daha uygun ve ölçülü eylemler önerebilmektedir. Bunun anlamı ise hususi olarak yaşamın feci süreçlerinde, çokça strese maruz kalındığı hallerde yaşamın ve hakikatin anlaşılmasında ve mülahaza edilmesinde bir çok kişi için dinsel inanış ve düşünceler ana başvuru kaynağı olabilmektedir.⁶⁰ Bu ifadelerin bir başka destekçisi ise görüşleri ile Stack olmuştur. Stack, dindarlığın depresyonu en az üç şekilde etkilediği öne sürmektedir; ilk olarak sosyal bağlılık tezine göre yazgı inanışı, kişiye dinsel camiadan gelen sosyal katkı sağlar. Bu şekildeki destek kişiye hissi ve bilişsel desteğin yanı sıra çöküntü riskini düşüren diğer başka bazı hususiyetler kazandırır. İkinci olarak ise, tutarlı olma tezine göre yazgı inanışı kişiye umut ile pozitiflik halini kazandırarak çöküntü riskini azaltır. Üçüncü olarak ise Bilgelik tezidir ki buna göre yazgı inanışı, üzüntü ve acıları menfi algılama olasılığını müspet yöne doğru değiştirir. Yani yazgı inanışı, kişilere, olaylarda, Tanrısal bilgelik, yazgıya paralel bir

⁵⁹ Kartopu, a.g.e., s.71.

⁶⁰ Halil Ekşi, Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma: Eğitim, İlahiyat ve Mühendislik Fakültesi Öğrencilerinin Karşılaştırılması, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2001, s.2, (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

neden olduğu inancını yerleştirerek ve kişilerin olaylara karşı daha akıselim ve műspet bir çerçevde yaklaşımlarını sağlar.⁶¹

Kaygı verici durumlarda insanların gűvenebilme potansiyelleri olumsuz etkilendiđi için onların dıř dűnyadaki hakikati idraki ve otokontrol sűreleri de zayıflar. Bűyle durumlarda ise kiři ruhsal bir űkűntű durumuna dűřebileceđi gibi var olan sıkıntılılarıyla beraber yine de yařama műspet bakmaya devam edebilir. Yapılmıř olan arařtırma bulgularının bize sunduđu ise, bireyler sorunlu anlarında yazgı inaniřına daha da çok önem verirler.⁶² Bu anlamda bir çeřit stres ya da kaygı hissini dűřűrme nedeniyle de kader ile ilgili açıklamalara ergenin yönelebileceđini varsayabiliriz. Belirtilmesi gereken husus řudur ki, insanların ekseriyetinin yařamlarında çokça önemli yer tutan yazgı inaniři, keder verici veya sıkıntılı hallerle bařa çıkmaya negatif yahut pozitif yönde etki edebilir. Pargament'in bulguları bunu dođrular niteliktedir. Arařtırmada ortaya çıkan sorunların ve bunların dođurduđu fazlaca keder ile bařa çıkıř, inaniřların ortaya konması gibi űstesinden gelme ile ilgili dűřűnűlebilir.⁶³ Kederli bir halle veyahut durumla karřı karřıya gelen insan önce sorunun ne olduđunu anlamlandırmaya sonrasında ise kendine bir problem yaratıp yaratmayacađına bakmaktadır. Ola ki söz konusu durum kendisi için istenmeyen ve olumsuz bir durum var ise hemen Tanrı'ya sıđınır ve dua edebilir. űnkű dua, dinsel műcadele etmenin ilk adımıdır. Kiři bűtűn bunların sonrasında gene dinsel olan bařkaca eylemlerde de bulunabilir. Ancak dűřűnűlmesi gereken ehemmiyetli bir soru cevapsız kalır. Dinsel eylemlere katılım ile bireysel dualar yazgının iřlevselliđinin ifade edilmesi için yeter řart olarak gösterilemez. Bu sebepten tűrű de dinsel műcadele ölçekleri keder kaynaklarını ařmaya çalıřırken bireyin yazgı inaniřını ne řekilde deđerlendirdiđini koyabilir.⁶⁴

Son olarak kader ile ilgili anlaşılan řu ki insan kaygılı durumlarla ilgili ya da bařa çıkmakta zorlandığı olaylar ilgili bir nevi yardım arayışına girebilmektedir. Bu sadece űlkemize zgű de grűlmektedir. Farklı űlkelerde bu fenomeni açıklama çalışmaları benzer sonuçlar veriyor gzűkmektedir. Burada kader ile ilgili anlaşılması gereken insanda zaman algılaması ile beraber geleceği şekillendirme ya da planlama isteğinin olmasıdır. Kader ise insanın içinde yer aldığı konumla yol çizgisi arasında bağlantı kurup kurmaması ile alakalı bir durum yaşamaktadır. İnsanın geçmişte yaşayarak biriktirdiği deneyimler bir yanda, gelecek ile ilgili istekleri ise diğer

⁶¹ Karaca, a.g.e., 2006, s.480.

⁶²Naci Kula, **Bedensel Engellilik ve Dini Başa ıkma**, DEM Yayınları, İstanbul, 2005, s.112.

⁶³ Ekşi, a.g.e., 2001, s.27.

⁶⁴ Kartopu, a.g.e., 2013, s.74.

yandadır. Geleceği öngörmek ise zordur bunun yanı sıra insanda diğer canlılarda olmayan bir merak ve hayret duygusu da bulunmaktadır. Bu iki duygu ile beraber gelecek kaygıları oluşur. Burada yaşanan sürekli sorgulama halinden Tanrı gibi bir olayları şekillendirici güce sığınarak bir nevi geminin kaptanına güvenerek kaygıyı azaltma güdüsü ile hareket edildiği belirtilebilir. Ancak burada dikkat edilmesi gereken kadere inanmanın tembel bir şekilde hiçbir şey yapmadan oturmak şeklinde pasif bir hal düşünülmemesi gerekliliğidir. Böyle bir durum insanın ihtiyaçlarını gideremeyerek saygınlığını azaltmasına sebebiyet verir. Yani insanı güç bir yaşam seviyesine düşürmeyecek ve yanlış bir hayat kurgusuna yöneltmeyecek kader algısı paternalizm yahut havalecilik şeklinde olmamalıdır çünkü bu insanı gayret göstermemeye iterek insanın iradesini yok etmeye yönelik bir tavır olacaktır ki bu kaygıyla başa çıkma ile gelecek faydanın yararını geçecek bir zararı insanın yaşamında doğuracaktır ki bu ise istenilmeyecek bir durumdur.⁶⁵ İnsan güçlü bir uyum sağlama yeteneğine sahiptir, Freud'a göre insanın tüm davranışları uyum sağlamaya yönelik bir amaç taşır.⁶⁶ Buna katkı sağlamayı hedefleyen her çalışma da bu anlayışa uygundur o zaman. Psikanalitiğin hedefi de bireyin çevreyle uyumlu ve daha iyi işleyen ilişkiler kurmasına yardımcı olmaktır, özellikle eğitim özelinde düşündüğümüzde eğitim süreci kuşkusuz öncelikle uyumu özellikle de çocuğun toplumsallaşmasını hedef alır durumdadır.⁶⁷ O halde şu ya da bu yol fark eder mi amaç eğer bir yere varmaksa gidilen yoldan ziyade sonuç önemli değil midir?, kaygı ile kader ilişkisinden de bir psikolojik iyi oluş elde edilecekse yani ergen için bir fayda var ise hedefe ulaştıktan sonra ya da fayda sağlandıktan sonra gerekli kazanım elde edilecek ise bu neden yapılmasın? Dolayısıyla diğer bütün başka alanlarda olduğu gibi hümanist düşüncenin benimsediği şekilde merkez de insan vardır ve buna uygun olarak yapılacak çalışmalar insanın yararına hizmet ediyorsa denemekten kaçınmamak gerekir. İşte tam da bu yüzden psikoloji alanındakilerin ön yargı ile bakabileceği kader, din ya da dua gibi her hangi bir iyi oluş yaratacak öğe insana fayda olasılığı varsa incelenmesi uygunsuz düşünülmemelidir. Bunun yanı sıra hayatında şu anda dini değerleri bulduran insanların sayısının milyarlarca kişiye vardığını düşünürsek etki alanının ne kadar geniş olduğunu da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Bu sebeple bu alanda yapılacak çalışmaların gene bu alan ile ilgili bakış açımızı geliştireceği düşünülmektedir.

⁶⁵ Tarhan, a.g.e., 2016, s.208.

⁶⁶ Engin Geçtan, *Psikanaliz ve sonrası*, Metis Yayınları, İstanbul, 2002, s.47.

⁶⁷ Heinz Hartman, *Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu*, Çev. Banu Büyükkal, Metis Yayınları, İstanbul, 2004, s. 83.

İKİNCİ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE SINAV SÜRECİNDE KADER ALGISI VE SINAV ANKSİYETESİ İLİŞKİSİ

2.1. ARAŞTIRMA

2.1.1. Araştırmanın Amacı

Üniversite sınav süreci öğrenciler için oldukça önemlidir. Bu süreçte öğrencilerin başa çıkması gereken güçlüklerden biri de sınav kaygısıdır. Tezin amacı kader algısı ve üniversite sınav kaygısı ilişkisini sorgulamak ve bunu kişisel değişkenlerle de değerlendirerek öğrencilerin yüksek sınav kaygısını düşürebilecek bir çalışma mümkün olabilir mi, sorusuna cevap bulmaktır.

2.1.2. Problem Cümlesi

Bu çalışmada temel olarak kader algısı ve üniversite sınav kaygısı ilişkisi ele alınacaktır. Çalışmanın temel problemi bu ilişkinin olup olmadığı, yönünü ve büyüklüğünün ne olduğudur.

2.1.3. Alt Problemler

Ana problemin haricinde belirlenen alt problemler sosyodemografik veri formunda yer alan yaş, cinsiyet, lise türü, mezuna kalma, kardeş sayısı, aile gelir durumu, annenin öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, geçirilen ruhsal rahatsızlık, aileden birinin kaybı, ciddi bir sağlık sorunu ile alakalı durumların etkisinin olup olmadığının ele alınmasıdır.

2.1.4. Araştırmanın Önemi

Sınav kaygısı ve kader ilişkisi faydacı bir bakış açısıyla ele alınarak özellikle 12. sınıf üniversite aday öğrencilerin yükselmiş olan sınav kaygı düzeyini ideal ve sınavda kendilerine olumsuz etki yaratmayacak bir düzeye çekmede yarar sağlayabileceği öngörülmüştür.

2.1.5. Araştırmanın Varsayımları

Bu araştırmada, araştırmaya katılacak olan öğrencilere verilen anket ve ölçeklerde verdikleri cevapların samimi, geçerli ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

2.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma İstanbul ilinde 5 okul ve 1 dershanenin 12. sınıfta okuyan sınırlı sayıda öğrencisiyle değerlendirilmiştir. Kullanılan ölçüm araçlarının geçerlilik ve güvenilirlikleriyle sınırlıdır.

2.2. YÖNTEM

2.2.1. Araştırmanın Modeli

Üniversite sınavı sürecinde kader algısı ve sınav kaygısı ilişkisini konu alan araştırmada ayrıca alt problemler ele alınmıştır. Anket tekniği kullanılmış olup, ilişkiel tarama modeli benimsenmiştir. Araştırma betimleyici bir çalışmadır. Betimsel araştırmaların mevcut olayların daha önceki olay ve koşullarla ilgilerini dikkate alarak, haller arasındaki etkiyi açıklamaya çabasında olan, kurumların, grupların olguların, nesnelere, var olanların ve farklı alanların ne olduğunu betimleyen çalışmalar olduğu ifade edilmektedir.⁶⁸ Araştırma sonuçları, çalışma ile ilgili ülke içi ve ülke dışı literatür incelemesine ilave biçimde veri formu ve sınav kaygısı ve kader algısı envanterleri ile sosyodemografik veri formu uygulamaları bilgilerine göre oluşturulmuştur.

2.2.2. Örneklem

Bu araştırmanın verileri 2019-2020 eğitim öğretim yılında İstanbul ilinde yer alan Bahçelievler Ali Şükrü Sula Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi, Gaziosmanpaşa Küçükköy Erkek Anadolu İmam Hatip Lisesi, Avcılar Kemal Atay Mesleki Teknik Anadolu Lisesi, Sarıyer Behçet Kemal Çağlar Anadolu Lisesi, Kağıthane Cengizhan Anadolu Lisesi ve Bağcılar Uğur Dershanesi'nin öğrencileriyle yapılmıştır. Öğrencilerden elde edilen veri formlarından gerekli şartlara uygun cevaplanmış 200 form üzerinden değerlendirilmiştir.

⁶⁸Saim Kaptan, *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikler*, Tekişik WebOfset Yayınevi, Ankara, 1998.

2.2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, ergen ve aile halkına ilişkin sosyodemografik bilgiler çalışmacı tarafından hazırlanmış olan Sosyodemografik Veri Formu ile elde edilmiştir. Ergenlerin sınav kaygısını belirlemek amacıyla ise Spielberger (1980) tarafından geliştirilen ve Türkçe 'ye uyarlanması ve geçerlik ve güvenilirlik çalışması Öner (1990) tarafından yapılan "Sınav Kaygısı Envanteri" uygulanmıştır. Sınav Kaygısı Envanterinin Türkçe çevirisi, güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Öner tarafından ölçülmüştür. Öner (1990), ölçeğin bütün envanter için Cronbach Alpha (α) değeri 0.87 olduğunu belirtmiş olup ölçeğin test tekrar test güvenilirlik katsayılarının tüm test için 0.90 ile 0.70 aralığında farklılaştığını ifade etmiştir. Sınav Kaygısı Envanteri tek sayfalık bir soru ve yanıt formundan oluşmaktadır. Yönergeyi de içeren bu formda 20 cümlelik soru maddesi ve maddelerin sağ tarafında dört seçeneqli yanıt şıkkı yer almaktadır. Bu yanıtlar Hiçbir zaman (1), Bazen (2), Sık sık (3), Hemen her zaman (4) şeklinde sıralanır. Ankete yanıt verenler, sınavdan önce sınavda veya sınavdan sonra yaşadıkları olumsuz duyguların derecesini bu seçeneklerden birini işaretleyerek ifade ederler. İşaretlenen yanıtların ağırlığı ise 1 ile 4 arasında değişir. Ters yönden yazılmış olan ilk maddenin dışındaki tüm maddelerde , "Hiçbir zaman" şıkkının ağırlığı 1'dir ve düşük sınav kaygısını ifade eder. Buna karşılık "Hemen her zaman" şıkkının puanı ise 4'tür ve fazla sınav anksiyetesini ifade etmektedir.⁶⁹

Öğrencilerin kader algısına karşı tutumları ise Horozcu (2018) tarafından geliştirilen 'Teistik Kader Algısı Ölçeği' nden faydalanılarak değerlendirilmiştir. "12 maddeli, tek faktörlü, güvenilir ve geçerli bir ölçektir. Ölçeğin güvenilirliğini gösteren Cronbach's Alpha katsayısı .897, Spearman-Brown Coefficient katsayısı .880 ve korelasyon katsayısı = .786 olarak tespit edilmiştir". Likert tipi ölçek kullanılmıştır.⁷⁰

2.2.4. Verilerin Analizi

⁶⁹ Necla Öner, *Sınav Kaygısı Envanteri Elkitabı*, Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı Yayını, İstanbul, 1990.

⁷⁰ Ümit Horozcu, "Teistik Kader Algısı Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması", *Darulfunun İlahiyat*, 2018, Cilt: 29, 9-24, s.23.

Kader algısı ve üniversite sınav kaygısı konulu çalışmada ölçek, İstanbul'da ki 5 okul ve 1 dersane öğrencileri tarafından doldurulmuş olup, her iki ölçekte de her madde için 1 "hiç katılmıyorum" dan, 4 "katılıyorum" a kadar puan verilmiştir.

Araştırmada Spielberger (1980) tarafından geliştirilen ve Türkçe 'ye uyarlanması ile geçerlik ile güvenirlik çalışması Öner'ce (1990) gerçekleştirilen "Sınav Kaygısı Envanteri" uygulanmıştır. 4'lü Likert tipinde hazırlanmış olan bu ölçek, 20 maddeden oluşmaktadır. Bunun yanı sıra kader algısını ölçmek için öğrencilerin kader algısına karşı tutumları ise Horozcu (2018) tarafından geliştirilen 'Teistik Kader Algısı Ölçeği' nden faydalanılarak değerlendirilmiştir. 12 maddeli, tek faktörlü, güvenilir ve geçerli bir ölçektir.

Anket yöntemi ile sınıf ortamında elde edilen verilerin analizi SPSS programı ile yapılmış olup, sosyodemografik veri formu için cinsiyet için t testi kullanılmıştır diğer maddelerin varyans analizi için ise MANOVA tekniği kullanılmıştır. ANOVA değil MANOVA kullanılmasının gerekçesi ise bağımlı değişkenlerde ayrı ayrı ANOVA yapılmasının hata değerini yükseltecek olmasıdır.⁷¹ Parametrik test yapılmıştır ve veriler normal dağılmaktadır bunun yanı sıra normal dağılımda likert tipi ölçekte seçenek sayısı artırılırsa normal dağılım sayısı artar ancak araştırmada normal dağılım 4'lü likert tipi ölçekten sağlandığından nonparametrik analizlere gerek kalmamıştır. Tabachnick'e göre çarpıklık basıklık değerleri -1,5 ile +1,5 arasında ise verilerimizin normal dağıldığını kabul edebiliriz.⁷² Çarpıklık basıklık değerleri bu sınırlar arasında yer aldığından dolayı (TKAÖ için Çarpıklık: ,143 ve Basıklık: -814; SKE için Çarpıklık: ,880 ve Basıklık: , -026) bunun yanı sıra histograma bakarak da her iki ölçekte ki normal dağılımı görmekteyiz, histogramlar ekler kısmına eklenmiştir, bu araştırmada verilerin normal dağıldığı kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra, verilerin normal dağılmasına bağlı olarak tercih edilen korelasyon analizi Pearson korelasyon analizi olmuştur.

Her hangi bir kayıp veri bulunmamaktadır. Dolayısıyla SPSS'de kayıp veri seçeneği işaretlenmemiştir. Veri analiz sürecinde anket kağıtlarında eksik veri girişi yapılmış olduğunda tespit edildiğinde araştırmacı tarafından veri formu sayısı 200'e sabitlemiştir. Bu sabitlemede gene mümkün olduğunca kadın katılımcılardan yapılmaya çalışılmıştır. Elde olmayan imkanlardan dolayı katılımcıların çoğunlukla kadın olması buna gerekçedir.

⁷¹ <http://www.psikolojiktestler.hacettepe.edu.tr/t.htm> (Erişim Tarihi: 06.11.2019)

⁷² Barbara Tabachnick and Linda Fidell, 2013 B.G. Tabachnick, L.S. Fidell Using Multivariate Statistics (sixth ed.)Pearson, Boston, 2013 s.181.

2.2.5.Güvenirlilik Analizi

Güvenirlilik ölçme sonuçlarının hatalarından arınlık derecesidir. Başka bir deyişle katılımcıların teste verdikleri cevaplar arasındaki kararlılıktır. Test veyahut envanter ne derece güvenilir ise ondan elde edilen bilgiler o ölçüde güvenilir olmaktadır.

Güvenirlilik analizi için kullanılan temel analiz Cronbach Alpha (α) değerinin uygulanmasıdır. Envanterde yer alan n sayıda sorunun varyanslarının toplamının genel varyansa oranıyla bulunan ve 0 ile 1 arasında değerler alan katsayıdır. Her bir madde için tek bir α değeri olması mümkün olduğu gibi, her sorunun ortalama bir α değeri de olabilir. Alpha katsayısının bulunabileceği aralıklar ve buna bağlı olarak ölçeğin güvenirlilik hali aşağıdaki şekildedir;

$0 \leq \alpha < 0,40 \Rightarrow$ Ölçek güvenilir değildir.

$0,40 \leq \alpha < 0,60 \Rightarrow$ Ölçek düşük güvenirliliktir.

$0,60 \leq \alpha < 0,80 \Rightarrow$ Ölçek oldukça güvenirlidir.

$0,80 \leq \alpha < 1 \Rightarrow$ Ölçek yüksek derecede güvenirlidir.⁷³

Anket verilerinin alpha değerleri de sınav kaygısı envanteri için sırasıyla ,934 teistik kader algısı ölçeği ise ,876 olarak çıkmıştır. Buna göre ölçeklerin her ikisi için de yüksek derece de güvenilir sonuçlar elde edilmiştir denilebilir. İlgili tablolar verilmiştir.

Tablo-1 Teistik Kader Algısı Testi Güvenirlilik

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,876	,878	12

Toplam madde istatistik ile ilgili olan Kader algısı tablosu incelendiğinde ise görüldü ki herhangi bir şekilde madde atılması alpha değerini yükseltmeye fayda getirmeyeceğinden ve zaten yüksek güvenirlilik düzeyi sağlandığından gerek görülmedi.

⁷³ Selim Kılıç, "Cronbach'ın Alfa Güvenirlilik Katsayısı" ,*Journal of Mood Disorders*, 2016, Cilt: 6, 47-48, s.48.

Tablo-2 Sınav Kaygısı Anketi Güvenirlik

Reliability Statistics		
Cronbach's Alpha	Cronbach's Alpha Based on Standardized Items	N of Items
,934	,935	20

Toplam madde istatistik ile ilgili olan Sınav kaygısı envanteri tablosu incelendiğinde ise görüldü ki herhangi bir şekilde madde atılması alpha değerini yükseltmeye fayda getirmeyeceğinden ve zaten yüksek güvenirlik düzeyi sağlandığından gerek görülmedi.

2.2.6.Faktör Analizi

KMO değeri veri setinin faktör analizi için uygunluğunu belirtmek amacıyla yapılan bir metottür. Kısmi korelasyonların ne seviyede olduğunu ölçer. Buna göre sınır değer 0.5 olarak kabul edilmektedir. Bunun yanı sıra 0.9 sonrası mükemmel uyum olarak kabul edilmektedir. KMO değeri TKAO için ,905 çıkmıştır ki bu mükemmel uyum anlamına gelmektedir. Sig. değeri ise 000 yani anlamlı çıkmıştır. Gene TKAO için toplam varyans açıklama tablosuna bakıldığında 1'den büyük iki değer olduğu için 2 faktörlü bir yapı görülmektedir. Bu iki faktör ise toplamda yüzde 52,745' lik bir temsiliyete sahiptir ki pek çok kaynak yüzde 30 temsiliyeti sosyal bilimler için uygun göstermektedir. Bunun yanı sıra, bileşenlerin korelasyon matrisi ,557 çıkmış yani ,30'dan büyük bir değer olduğundan faktörler arası ilişki uygun bulunmuştur. Madde toplam korelasyonu ve faktör yük değerleri için Büyüköztürk, madde toplam korelasyonu 0,30 ve daha yüksek olan maddelerin bireyleri iyi ayırt ettiğini ve faktör yük değerinin, 0,45 ya da daha yüksek olmasının ise seçim için iyi bir ölçü olacağını belirtmiştir.⁷⁴ Tavşancıl'a göre ölçekteki maddeler için madde test korelasyonlarının 0,30 ve üstünde olması önerilmektedir.⁷⁵ Sınav kaygısı envanteri için ise gene benzer bir durum söz konusu olmuştur. KMO değeri SKE için ,929 çıkmıştır ki bu mükemmel uyum anlamına gelmektedir. Sig. değeri ise 000 yani anlamlı çıkmıştır. Gene SKE için toplam varyans açıklama tablosuna bakıldığında

⁷⁴ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı*, Pegem A Yayıncılık, 2007, Ankara, 31.

⁷⁵ Ezel Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2002, s.155.

1'den büyük iki değer olduğu için 2 faktörlü bir yapı görülmektedir. Bu iki faktör ise toplamda yüzde 50,793' lük bir temsiliyete sahiptir.

Bunun yanı sıra, bileşenlerin korelasyon matrisi ,647 çıkmış yani ,30'dan büyük bir değer olduğundan faktörler arası ilişki uygun bulunmuştur.⁷⁶ SPSS'ten elde edilen ilgili tablolar aşağıdadır

Tablo-3 Kader Algısı Faktör Sonuçları (TKAO)

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,905
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	835,138
	df	66
	Sig.	,000

Tablo-4 Kader Algısı Faktör Dağılımı (TKAO)

Total Variance Explained					
Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings	
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance
1	5,161	43,010	43,010	5,161	43,010
2	1,168	9,735	52,745	1,168	9,735
3	,916	7,632	60,377		
4	,754	6,286	66,663		
5	,658	5,485	72,149		
6	,637	5,310	77,459		
7	,535	4,456	81,915		
8	,518	4,317	86,232		
9	,487	4,058	90,291		
10	,446	3,720	94,011		
11	,378	3,150	97,161		
12	,341	2,839	100,000		

Tablo-5 Sınav Kaygısı Faktör Sonuçları (SKE)

KMO and Bartlett's Test		
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy.		,929
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	1999,271
	df	190
	Sig.	,000

⁷⁶ Şener Büyüköztürk, Faktör Analizi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2002, Cilt: 32, 472-478, s.473.

Tablo-6 Sınav Kaygısı Faktör Dağılımı (SKE)

Total Variance Explained

Component	Initial Eigenvalues			Extraction Sums of Squared Loadings	
	Total	% of Variance	Cumulative %	Total	% of Variance
1	9,060	45,301	45,301	9,060	45,301
2	1,098	5,492	50,793	1,098	5,492
3	,985	4,926	55,719		
4	,890	4,451	60,170		
5	,871	4,354	64,524		
6	,800	4,001	68,525		
7	,703	3,516	72,041		
8	,685	3,423	75,464		
9	,634	3,169	78,633		
10	,605	3,026	81,659		
11	,536	2,681	84,340		
12	,512	2,560	86,900		
13	,461	2,304	89,203		
14	,426	2,129	91,332		
15	,377	1,885	93,218		
16	,330	1,649	94,867		
17	,309	1,545	96,412		
18	,294	1,470	97,881		
19	,258	1,288	99,169		
20	,166	,831	100,000		

2.2.7. Korelasyon

Üniversite sınav kaygısı ile kader algısı arasındaki bağıntının ölçümü tezin ana konusudur. Bu kısım bu ana konuyu incelemektedir. Üniversite sınav kaygısını ölçerken kullandığımız sınav kaygısı envanteri (SKE) ile kader algısını ölçerken kullandığımız teistik kader algısı ölçeği (TKAÖ) arasında sig. ,000 bulunduğundan dolayı anlamlı bir ilişki vardır. Ölçümde kullanılan Pearson korelasyon katsayısı en az eşit aralıklı ölçek düzeyinde ölçülen iki sürekli değişken arasındaki doğrusal ilişkinin derecesinin belirlenmesinde kullanılır. Burada “r” korelasyon katsayısı olarak kabul edilirse r değeri , -279 değerinde bir ilişki tespit etmiştir. Bu ilişkinin ters yönlü yani kaygı artarken kader algısının azaldığını ya da kaygı azalırken kader algısının arttığı çıkarımını vermektedir. İlişki düzeyi orta düzey ilişkiye yakın bir seviyededir. 0,29 seviyesine eşit ve daha yüksek bir ilişki “orta düzeyde ilişki” vardır olarak değerlendirilmektedir buna göre elde edilen bulgu bu düzeye oldukça yakın

düzyededir. Genel kabul gören pearson korelasyon katsayısı “r” değeri aşağıdaki aralıklarda derecelendirilmektedir. ⁷⁷ Bunun yanı sıra elde edilen tablo aşağıdadır.

Korelasyon katsayısı (r) nin yorumu;

r = 0.00 ilişki yok

0.01 - 0.29 düşük düzeyde ilişki

0.30 - 0.70 orta düzeyde ilişki

0.71 - 0.99 yüksek düzeyde ilişki

1.00 mükemmel ilişki

Tablo-7 SKE ve TKAÖ Arasındaki ilişki

Correlations

		KADER	KAYGI
KADER	Pearson Correlation	1	-,279**
	Sig. (2-tailed)		,000
	Sum of Squares and Cross-products	78,575	-22,120
	Covariance	,395	-,111
	N	200	200
KAYGI	Pearson Correlation	-,279**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	Sum of Squares and Cross-products	-22,120	79,829
	Covariance	-,111	,401
	N	200	200

Tablo-8 SKE ve TKAÖ İçin Betimsel İstatistik

Descriptive Statistics

	Mean	Std. Deviation	N
KADER	2,0804	,62837	200
KAYGI	2,0020	,63337	200

Tablo-8’de betimsel istatistik ölçütleri standart sırasıyla ortalama, standart sapma ve katılımcı sayısını vermektedir.

2.2.8. Sıklık Analizleri

Araştırmanın betimsel istatistik kısmında özellikle dikkat çekilecek ve araştırmanın daha açıklayıcı olmasını sağlayacak tablolara yer verildi. Özellikle SPSS’te yer alan her bir tablonun verilerek araştırmanın görünüm açısından daha karışık olmamasına önem verildi.

⁷⁷https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/2154/mod_resource/content/2/konu8a.pdf (Erişim Tarihi : 18.11.2019)

Tablo-9 Yaş ile İlgili Tablo
Yaşınız

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	16	6	3,0	3,0	3,0
	17	127	63,5	63,5	66,5
	18	53	26,5	26,5	93,0
	19	11	5,5	5,5	98,5
	20	3	1,5	1,5	100,0
	Total		200	100,0	100,0

Görülmektedir ki ankete katılan öğrencilerin yüzde 63,5'i olmak üzere büyük bir çoğunluğu 17 yaşındaki öğrencilerden oluşmaktadır. Buna sebep öğrencilerin ağırlıklı olarak lise son sınıf öğrencilerinden seçilmiş olmasıdır.

Tablo- 10 Cinsiyet ile İlgili Tablo
Cinsiyet

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ERKEK	78	39,0	39,0	39,0
	KADIN	122	61,0	61,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Yapılan çalışmada elde olmayan nedenlerden ötürü kadın katılımcı lehine bir dağılım oluşarak katılımcıların yüzde 61'i kadınlardan oluşmuştur. Özellikle çalışmamıza katılan karma sınıflardaki dengesiz kadın erkek dağılımı buna neden teşkil etmektedir.

Tablo-11 Gelir Durumunu Gösteren Tablo
Ailenizin Gelir Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid Alt (3000 TL'DEN AZ)	9	4,5	4,5	4,5
Orta (3000 TL - 5000 TL ARASI)	184	92,0	92,0	96,5
Üst (5000 TL ÜSTÜ)	7	3,5	3,5	100,0
Total	200	100,0	100,0	

Standardize etmek adına sayısal dökülmüş gruplardan oluşturulmuş seçenekler sunuldu. Kolejlere ve lüks semtlere değil orta sosyoekonomik yapıya sahip insanların yaşadığı yerlere gidildiği için buna uygun değerler belirlenmeye çalışıldı. Tablodan da görüleceği üzere yüzde 92 ile katılımcıların çoğunluğunu orta gelir grubuna mensup ailelerin çocukları oluşturmaktadır. Buradan hareketle farklı gelir grupları ile bu ilişkiler arasında farklı korelasyonlar var ise bu araştırma bu verileri ortaya koymayacaktır ancak orta gelir grubu özelinde çıkarım yeterli örneklem vardır.

Tablo-12 Annenin Eğitim Durumunu Gösteren Tablo
Annelerin Öğrenim Durumu

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid İlkokul	130	65,0	65,0	65,0
Lise	35	17,5	17,5	82,5
Okuryazar Değil	18	9,0	9,0	91,5
Üniversite	15	7,5	7,5	99,0
Y. Lisans	2	1,0	1,0	100,0
Total	200	100,0	100,0	

Katılımcıların anneleri yüzde 72.5 oranında okuryazar olmayan ya da ilkököl düzeyinde eğitim grubuna girmektedir. Dolayısıyla örnekleme diğer mezuniyet derecelerine mensup annelerin yeterli sayıda olmadıkları için sınav anksiyetesiyle alakalı korelasyonuna dair her hangi bir çıkarım yapmak uygun olmayacaktır.

Tablo-13 Babanın Öğrenim Durumu

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	İlkokul	112	56,0	56,0	56,0
	Lise	55	27,5	27,5	83,5
	Okuryazar Değil	5	2,5	2,5	86,0
	Üniversite	24	12,0	12,0	98,0
	Y. Lisans	4	2,0	2,0	100,0
	Total	200	100,0	100,0	

Katılımcıların babalarının eğitim durumlarının annelerine oranla daha yüksek olduğu görülmektedir. Yalnız yüzde 58.5 ile yarısından çoğunun ilkökul ve altında eğitim düzeyine sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra ilkökul eğitim düzeyinde yığılma olduğundan bu kategori ile ilgili çıkarımlar daha geçerli sonuçlar verecektir.

2.2.9. MANOVA Analizi ve Sosyo Demografik Veri Formunda Yer Alan Alt Problemler

Araştırmada birden fazla bağımlı değişken olduğu için her bir değişken için ayrı ayrı ANOVA yapılarak hata oranının yükseltmekten kaçınılması istenmesi sebebiyle MANOVA tercih edilmiştir. MANOVA yapılmasına bağlı olarak posthoc (çoklu karşılaştırma) olarak LSD seçilerek analizlere devam edilmiştir. Araştırma da ele alınan tablolar anlamlı değişimin olduğu ve belirtilmesi gerekli görülen tablolardır. Alt problemler ile ilgili olarak; H0:Değişkenler arasında ilişki bulunamamıştır, H1: Değişkenler arasında ilişki vardır. Şeklinde tanımlanmıştır.

Tablo-14 Eğitim Durumuna Göre Bağımlı Değişken İlişkisi
Multivariate Tests^a

Effect		Partial Eta Squared
Intercept	Pillai's Trace	,967
	Wilks' Lambda	,967
	Hotelling's Trace	,967
	Roy's Largest Root	,967
EGITIM	Pillai's Trace	,139
	Wilks' Lambda	,150
	Hotelling's Trace	,160
	Roy's Largest Root	,274

H₀ = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile eğitim durumu arasında ilişki bulunamamıştır.

H₁ =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile eğitim durumu arasında ilişki vardır.

Tabloya göre Wilks' Lambda değerine bakacak olursak öğrencinin lisede aldığı eğitim türü yüzde 15 oranında kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisine etki etmektedir. Bu önemsenecek bir sonuç olduğundan öğrencinin eğitim türünün bu ilişkiye kayda değer bir etki yarattığına dair yorum yapılabilir Bu sebeple H₁ kabul edilmiştir.

Tablo-15 Bağımlı Değişkenler Arası Etki

Source	Dependent Variable	Sig.	Partial Eta Squared
Corrected Model	KADER	,000	,261
	KAYGI	,001	,068
Intercept	KADER	,000	,931
	KAYGI	,000	,914
EGITIM	KADER	,000	,261
	KAYGI	,001	,068
Error	KADER		
	KAYGI		
Total	KADER		
	KAYGI		
Corrected Total	KADER		
	KAYGI		

sig< 0.05 olduğundan dolayı hem kader algısı hem de üniversite sınav kaygısı için eğitim türüne göre anlamlı bir değişiklik meydana geldiği söylenebilir.

Tablo-16 Eğitim Türüyle İlgili Posthoc Analizi

Multiple Comparisons

LSD

Dependent Variable	(I) 36. Hangi Lise Türünden Mezun olacaksınız?	(J) 36. Hangi Lise Türünden Mezun olacaksınız?	Std. Error	Sig.	Mean Difference
					(I-J)
KADER	ANADOLU LİSESİ	MESLEK LİSESİ	.10170	.044	.2061*
		İMAM HATİP LİSESİ	.09273	.000	-.5242*
	MESLEK LİSESİ	ANADOLU LİSESİ	.10170	.044	-.2061*
		İMAM HATİP LİSESİ	.09273	.000	-.7304*
	İMAM HATİP LİSESİ	ANADOLU LİSESİ	.09273	.000	.5242*
		MESLEK LİSESİ	.09273	.000	.7304*
KAYGI	ANADOLU LİSESİ	MESLEK LİSESİ	.11511	.077	.5242*
		İMAM HATİP LİSESİ	.10496	.069	.7304*
	MESLEK LİSESİ	ANADOLU LİSESİ	.11511	.077	-.2044
		İMAM HATİP LİSESİ	.10496	.000	.3964*
	İMAM HATİP LİSESİ	ANADOLU LİSESİ	.10496	.069	-.1920
		MESLEK LİSESİ	.10496	.000	-.3964*

Kader algısı ile ilgili olarak imam hatip lisesi öğrencilerinin sig< 0.05 olduğu ancak diğer lise türlerinin bu değeri sağlamadığı için anlamlı farklılaşmadığını görüyoruz. Bunun yanı sıra ortalama farkı pozitif olduğundan gene imam hatip liseleri kader algısı anlamında diğer lise türlerine göre daha yüksek bir düzeyde bu algıya sahiptir. Ayrıca üniversite sınav kaygısı için yorumlama yapılacak olursa ortalama fark negatif olduğundan üniversite sınav kaygısı imam hatip liseleri için hem anadolu liseleri hem de meslek liselerine göre daha az olarak çıkmıştır. Ancak belirtmek gerekir ki Anadolu liseleri ve imam hatip liseleri arasındaki fark yeterli düzeyde anlamlı olmamakla beraber meslek lisesi ile imam hatip lisesi arasındaki fark yeterli düzeyde anlamlı çıkmıştır. İmam hatip lisesinin neden anadolu lisesi ve meslek lisesinden bu şekilde ayrıştığı daha detaylı ele alınabilir. Korelasyon ilişkisinde kader algısı ve üniversite sınav kaygısı arasında negatif yönde ve orta düzeyde korelasyona yakın bir ilişki olduğu zaten ifade edilmiştir.

Tablo-17 Ailenin Gelir Durumu ile İlgili Posthoc Analizi

(I) 39. Ailenizin Gelir Durumu	(J) 39. Ailenizin Gelir Durumu	Std. Error	Sig.	
KADER	ALT	ORTA	,21539	,554
		ÜST	,31796	,598
	ORTA	ALT	,21539	,554
		ÜST	,24296	,868
	ÜST	ALT	,31796	,598
		ORTA	,24296	,868
KAYGI	ALT	ORTA	,21701	,461
		ÜST	,32035	,581
	ORTA	ALT	,21701	,461
		ÜST	,24479	,945
	ÜST	ALT	,32035	,581
		ORTA	,24479	,945

H_0 = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile ailenin gelir durumu arasında ilişki bulunamamıştır.

H_1 =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile ailenin gelir durumu arasında ilişki vardır.

Sig > 0.05 olduğu için ailenin gelir durumu ile kader algısı ve üniversite sınav kaygısı arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Dolayısıyla H_0 kabul edilmiştir.

Post- Hoc (çoklu karşılaştırma) analizlerine göre sosyo demografik veri formunda yer alan diğer sorulara dair alt problemler ise;

H_0 = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile yaş durumu arasında ilişki bulunamamıştır.

H_1 =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile yaş durumu arasında ilişki vardır.

Bu alt problemde sig >0.05 olduğu için anlamlı bir veri elde edilememiş ve H_0 kabul edilmiştir.

H_0 = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile mezuna kalma durumu arasında ilişki bulunamamıştır.

H_1 =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile mezuna kalma durumu arasında ilişki vardır.

Bu alt problemde sig >0.05 olduğu için anlamlı bir veri elde edilememiş ve H_0 kabul edilmiştir.

H_0 = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile annenin öğrenim durumu arasında ilişki bulunamamıştır.
 H_1 =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile annenin öğrenim durumu arasında ilişki vardır.
Bu alt problemde sig >0.05 olduğu için anlamlı bir veri elde edilememiş ve H_0 kabul edilmiştir.

H_0 = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile babanın öğrenim durumu arasında ilişki bulunamamıştır.
 H_1 =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile babanın öğrenim durumu arasında ilişki vardır.
Bu alt problemde sig >0.05 olduğu için anlamlı bir veri elde edilememiş ve H_0 kabul edilmiştir.

H_0 = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile yaşanan ruhsal problem durumu arasında ilişki bulunamamıştır.
 H_1 =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile yaşanan ruhsal problem durumu arasında ilişki vardır.
Bu alt problemde sig >0.05 olduğu için anlamlı bir veri elde edilememiş ve H_0 kabul edilmiştir.

H_0 = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile aileden birinin kaybı durumu arasında ilişki bulunamamıştır.
 H_1 =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile aileden birinin kaybı durumu arasında ilişki vardır.
Bu alt problemde sig >0.05 olduğu için anlamlı bir veri elde edilememiş ve H_0 kabul edilmiştir.

H_0 = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile sağlık problemi durumu arasında ilişki bulunamamıştır.
 H_1 =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile sağlık problemi durumu arasında ilişki vardır.
Bu alt problemde sig >0.05 olduğu için anlamlı bir veri elde edilememiş ve H_0 kabul edilmiştir.

Cinsiyet için ise gruplama örnekleminiz iki kategoriye ayrılabilirdi için bağımsız örneklem t testi yapıldı. Öncelikle normallik testi ve sonrasında anlamlılık testi ele alınmıştır.

Tablo-18 Bağımsız Örneklem T Testi

Independent Samples Test

	Levene's Test for Equality of Variances		t-test for Equality of Means		
	F	Sig.	t	df	
KADER	Equal variances assumed	2,225	,137	-,129	198
	Equal variances not assumed			-,126	152,648
KAYGI	Equal variances assumed	2,014	,157	3,408	198
	Equal variances not assumed			3,434	168,456

Sig > 0.05 şartı hem kader algısı hem de üniversite sınav kaygısı için sağlanmış olduğundan, homojenlik sağlanmış olmaktadır bu sebeple sig (2 tailed) kısmında ilk satıra bakılabilecektir.

Tablo-19 Bağımsız Örneklem T Testi

	t-test for Equality of Means			
	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	Std. Error Difference	
KADER	Equal variances assumed	,897	-,01179	,09132
	Equal variances not assumed	,900	-,01179	,09328
KAYGI	Equal variances assumed	,001	,30488	,08947
	Equal variances not assumed	,001	,30488	,08877

H_0 = Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile cinsiyet durumu arasında ilişki bulunmamıştır.

H_1 =. Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile cinsiyet durumu arasında ilişki vardır.

Kader algısı için ilk satırda ,897 olduğundan sig>0.05 ve dolayısıyla kadın ve erkek için anlamlı bir şekilde farklılaşma yoktur. Yani, cinsiyet ile kader algısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Üniversite sınav kaygısı için ilk satıra bakıldığında ,001 değerini görmekteyiz, sig < 0.05 olduğundan kadın ve erkek arasında bu değişken için anlamlı bir farklılaşma vardır. Yani, cinsiyet ile üniversite

sınav kaygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır dolayısıyla, H_1 kabul edilmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada temel olarak kader algısı ve üniversite sınav kaygısı ilişkisi ele alınmıştır. Çalışmanın temel problemi bu ilişkinin olup olmadığı, yönünün ve büyüklüğünün ne olduğudur. Bu çalışmayı yaparken faydalanılan teistik kader algısı ölçeği ve sınav kaygısı envanteri zaten kullanılmakta olan ölçekler olduğu için geçerlilik ve güvenilirlik konusunda problem yaşanılmayacağı düşünülmüştür. Yapılan güvenilirlik testleri ve faktör analizleri bunu destekler nitelikte olmuştur. Bu iki ölçek arasındaki korelasyon değeri $-.279$ değerinde bir ilişki tespit etmiştir. Bu ilişkinin negatif yönlü yani kaygı artarken kader algısının azaldığını ya da kaygı azalırken kader algısının arttığı çıkarımını vermektedir. İlişki düzeyi orta düzey ilişkiye yakın bir seviyededir.

Ana problemin haricinde belirlenen alt problemler sosyo demografik veri formunda yer alan yaş, cinsiyet, lise türü, mezuna kalma, kardeş sayısı, aile gelir durumu, annenin öğrenim durumu, babanın öğrenim durumu, geçirilen ruhsal rahatsızlık, aileden birinin kaybı, ciddi bir sağlık sorunu ile alakalı durumların etkisinin olup olmadığının ele alınmasıdır. Alt problemlerden sadece cinsiyet ile kaygı düzeyi arasında bir ilişki bulunmuşken cinsiyet ve kader algısı arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir. Bu bulgu literatür kısmında yer verilen Lecompte ve Öner tarafından yapılan çalışma ile hem benzerlik hem de farklılık arz etmektedir çünkü yapılan çalışma yaş ve cinsiyet ile sınav kaygısı arasında bir korelasyon tespit etmemiştir. Ancak tez konusu olan araştırmada ise yaş konusu ile sınav kaygısı arasında korelasyon yok iken, cinsiyet ve sınav kaygısı arasında korelasyon tespit edilmiştir. Kader algısı ile ilgili olarak ise Karaca, insanların sosyoekonomik yapısına, eğitim seviyesine, yaşantılarına göre kader algılarının değiştiği ve çeşitli düzeylerde hayatlarına yansıttıkları ifade etmişken; yapılan araştırmada kader algısı ile alakalı olarak sosyoekonomik yapıyla bağıntı bulunamamış sadece imam hatip liselerinde kader algısının daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Bulgular kısmı ise; kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile eğitim durumu arasında ilişki vardır. Ancak Kader algısı – üniversite sınav kaygısı ilişkisi ile ailenin gelir, yaş, mezuna kalma, annenin öğrenim, babanın öğrenim, yaşanan ruhsal problem, aileden birinin kaybı ve sağlık durumu arasında, ilişki bulunamamıştır, şeklindedir.

Bu çalışma neden önemlidir konusu ele alınırsa; literatür kısmında yer verilen Baltaş'ın ifadeleriyle başlamak yerinde olacaktır. Ergenlerde sınav kaygısı önemli bir problem olarak kendisini göstermektedir. Bu konuda yapılmış olan araştırmalarda ergenler yüksek oranda sınav kaygısını yaşadıklarını ortaya koymuşlardır. Örnek bir araştırmada öğrencinin anksiyete seviyesi, genel cerrahi hastalarının anksiyete seviyesinden çok daha yüksek çıkmıştır. Bu öğrenciler uyku sorunlarından, başarısız olurlarsa hayatlarının kabusu döneceğinden, yemekle ilgili problemler yaşadıklarından, hayat neşelerinin kalmaması gibi çeşitli şikayetlerde bulunmuşlardır. Buna paralel olarak Köknel de ergenler yanlış bir seçim sonucunda ya da sırf puan tutturdıkları diye girdikleri bölümün gerektirdiği başarı ve çabayı gösteremediklerinden sürekli bir anksiyete ve sıkıntı halinde olurlar. Bu anksiyete hali ise çabalarını ve çalışmalarını yani potansiyellerini daha da aşağı çeker. Okulda ise tatsızlıklar ve çatışmalar baş gösterir bu durum ise sadece gence ve ailesine tedirginlik vermekle kalmaz aynı zamanda ise verimi ve başarıyı düşürdüğü için toplumun çalışma düzenine ve geleceğine de olumsuz etki yapar demektedir. O halde ergenlerin üniversite sınavı sürecinde yaşamış oldukları kaygı hali ele alınması gereken önemli bir konudur.

Öner'in de yer aldığı çalışmalarda sınav kaygısı ile kültürel farklılıklar arasında ilişki bulunmuştur dolayısıyla, bu araştırmada olduğu gibi algılama ile alakalı bir alanda araştırma yapılıyorsa bu durumda içinde bulunulan kültürü de dikkate almanın gerekliliği de ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple Spielberg'in ilk kez geliştirmiş olduğu kaygı ölçeğini farklı açıklamalar ve kültürümüze uygun alt alanlarla test etmek de yerinde olacaktır. Dolayısıyla araştırmaya konu olan kader algısı yerinde bir araştırma konusu olmuştur.

Pargament'in çalışmaları karşı karşıya kalınan sorunların bunun sonucunda oluşan yüksek keder haliyle başa çıkmada dinsel ritüellerin işe koşulması gibi uyum sağlama başlığı içinde düşünülebilir. Benzer şekilde Stack de depresyonla başa çıkmada dinden faydalanılabileceğinden bahsetmiştir. Sınav kaygısı ve kader ilişkisi faydacı bir bakış açısıyla ele alınarak özellikle 12. sınıf üniversite adayı öğrencilerin yükselmiş olan sınav kaygı düzeyini ideal ve sınavda kendilerine olumsuz etki yaratmayacak bir düzeye çekilmesi önemlidir. Bunun sağlanma durumunun araştırmada yakalanan üniversite sınav kaygısı ve kader algısı arasındaki negatif korelasyon ile olabilirliği imkan dahilinde olduğu görülmektedir.

O halde Şu ya da bu yol fark eder mi amaç eğer bir yere varmaksa gidilen yoldan ziyade sonuç önemli değil midir?, kaygı ile kader ilişkisinden de bir psikolojik iyi oluş elde edilecekse yani ergen için bir fayda var ise hedefe ulaştıktan sonra ya da fayda sağlandıktan sonra gerekli kazanım elde edilecek ise bu neden yapılmasın? Bu sebeple bu alanda yapılacak çalışmaların gene bu alan ile ilgili bakış açımızı geliştireceği düŐünölmektedir. Aktüel olarak milli eğitim lise müfredatında her sınıf düzeyinde haftada 2 saat olarak din dersi iŐlenmektedir. Multidisipliner bir yaklaŐımla 12. sınıf düzeyinde din dersi ile rehberlik faaliyetinin bir arada yapılması ve bu çalıŐmayla yapılacak diğer paralel çalışmalar ile beraber sınav kaygısı – kader algısı ilişkisi MEB tarafından belirlenecek ders saatince ele alınabilir. Disiplinler arasılık işbirliğine yönelik problem çözmeyi, karmaşık gözükten araştırma problemlerini, araç, metot ve yöntem bilimlerini ödünc almayı ve disiplinler ile kavramlar arası çapraz tohumlamayı içermektedir. Bu bağlamda yükselen bir trend konumunda olan disiplinler arası eğitim yaklaşımına da farklı bir katkı getirebilir. Bunun yanı sıra konuyu derinleŐtirmek ve netleŐtirmek adına algı, kaygı gibi karmaşık nitelikteki konular sadece psikoloji alanında değil aynı zamanda istatistik alanında uzman olanlarla çapraz tablolar iki deęiŐkenli ya da daha çok deęiŐkenli olarak düzenlenerek çalıŐılabilir.

Anadolu liseleri ve imam hatip liseleri arasındaki fark yeterli düzeyde anlamlı olmamakla beraber meslek lisesi ile imam hatip lisesi arasındaki fark yeterli düzeyde anlamlı çıkmıştır. Burada eğitim sistemiyle alakalı belirtmek gerekir ki Anadolu liseleri, liselere giriş sınavı puanı araştırmaya konu diğer lise türleri olan meslek liseleri ve imam hatip liselerine göre daha yüksektir buna paralel olarak meslek liseleri ve imam hatip liselerine göre üniversite sınavında tercih edecekleri bölümler daha yüksek puanlı olabilmektedir. Gene tercih alanı daha geniş ve belirsizdir çünkü öğrencilerin mezun olunca gideceği alan diğer lise türlerine göre daha belirsizdir. Bu durumlar Anadolu liseleri ve imam hatip liseleri arasında zaten yeterli düzeyde anlamlı çıkmayan farkı açıklayabilir, bu konu üzerinde daha detaylı inceleme gerekmektedir. Mesela, üniversiteyi kazanmıŐ öğrenciler üzerinde de bu çalışmanın benzeri yapılarak buradan bir çıkarsama sağlanabilir.

Ayrıca, İmam hatip lisesinin anlamlı farkı sadece meslek lisesi ile yakaladığı görölmektedir. İmam hatip lisesi de meslek liselerinin bir koludur dolayısıyla hem liselere giriş sınav puanları hem de üniversiteye giriş puanları benzer olması beklenebilir. Bunun yanı sıra yapılan çalışmada sınav kaygısı- kader algısı ilişkisi özelinde anlamlı farklılık bu iki okul alanı ile çıkmıştır. Benzer üniversite başarı

puanları beklenildiğinden bu iki okul türünden mezun olmuş öğrencilerin üniversite başarı puanlarına bakılarak kader algısı- sınav kaygısı ilişkisinin performansa etkisi de ele alınarak araştırmanın sonuçlarının işlevselliği hakkında daha kesin bir yargıya varılabilir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

Amerikan Psikiyatri Birliği, DSM-5, Çev. Ertuğrul Koroğlu, HYB Yayıncılık, Ankara, 2013.

BAHADIR Abdulkerim, "İnsanın Anlam Arayışı ve Din: Logoterapik Bir Araştırma", İnsan Yayınları, İstanbul, 2002.

BALTAŞ Acar, Öğrenmede ve Sınavlarda Üstün Başarı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997.

BALTAŞ Acar ve BALTAŞ Zuhul, Stres ve Başa Çıkma Yolları, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1997.

BİLGİN Mehmet, İNANÇ Banu Yazgan, ATICI Meral Kılıç, Gelişim Psikolojisi, Pegem Akademi, Ankara, 2012.

BÜYÜKÖZTÜRK Şener, Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2007.

CÜCELOĞLU Doğan, İnsan ve Davranışı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2012.

DİNÇMEN Kriton, Psikiyatri, İletişim Yayınları, İstanbul, 1995.

GEÇTAN Engin, Çağdaş İnsanda Normaldiş Davranışlar, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1974.

GEÇTAN Engin, Psikanaliz ve sonrası, Metis Yayınları, İstanbul, 2002.

GÜNAY Ünver, Din Sosyolojisi, İnsan Yayınları, İstanbul, 2010.

HARTMAN Heinz, Ben Psikolojisi ve Uyum Sorunu, Çev. Banu Büyükkal, Metis Yayınları, İstanbul, 2004

HÖKELEKLİ Hayati, Din Psikolojisi, T.D.V. Yayınları, Ankara, 2003.

KAPTAN Saim, Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikler, Tekişik Web Ofset Yayınevi, Ankara, 1998.

KARTOPU Saffet, Kaygının Kader algıları ile İlişkisi, Gümüşhane Üniversitesi, İstanbul, 2013.

KÖKNEL Özcan, Zorlanan İnsan, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1993.

KÖKNEL Özcan, İnsanı Anlamak, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1997.

KULAKSIZOĞLU Adnan , Ergenlik Psikolojisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1998.

ÖNER Necla, Sınav Kaygısı Envanteri Elkitabı, Yüksek Öğretimde Rehberliği Tanıtma ve Rehber Yetiştirme Vakfı Yayını, İstanbul, 1990.

SAKALLI Nuray, Sosyal Etkiler, İmge Kitabevi, Ankara, 2006.

SEMERCİ Bengi, Hedef Başarı Sınav Stresiyle Başa Çıkma, Alfa Yayınları, İstanbul, 2009.

TABACHNICK Barbara and FIDELL Linda , 2013 B.G. Tabachnick, L.S. Fidell Using Multivariate Statistics (sixth ed.)Pearson, Boston, 2013.

TARHAN Nevzat, İnanç Psikolojisi ve Bilim, Timaş Yayınları, İstanbul, 2016.

TAVŞANCIL Ezel, Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2002.

MAKALELER

AIKEN L. R., Psychological Testing And Assessment, USA: Allyn and Bacon Inc, Fifth Edition, 1985; aktaran Ömer Kutlu, Ergenlerin Üniversite Sınavına İlişkin Kaygıları, Eğitim ve Bilim, 2001, Cilt: 26, 12-23.

BALTAŞ Acar, 'Sınav Gerginliği Başarıya Engel', Cumhuriyet Gazetesi, Ankara, 4 Haziran 2000, aktaran Ömer Kutlu, Ergenlerin Üniversite Sınavına İlişkin Kaygıları, Eğitim ve Bilim, 2001, Cilt: 26, 12-23.

BARLAS Gül, KARACA Semra, ONAN Nevin, IŞIL Özlem, "Üniversite Sınavına Hazırlanan Bir Grup Öğrencinin Kendilik Algıları ve Ruhsal Belirtileri Arasındaki İlişki", Psikiyatri Hemşireliği Dergisi, 2010, 18-24.

BÜYÜKÖZTÜRK Şener, Faktör Analizi, Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 2002, Cilt: 32, 472-478.

EŞME İsa, "Türkiye'de Yüksek Öğretime Geçiş Sistemi", Yüksek Öğretim Dergisi, 2014, 148-157.

GÜÇRAY Sonay, "Ergenlerde Karar Verme Davranışlarının Öz saygı Ve Problem Çözme Becerileri Algısı ile ilişkisi", Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , Cilt:8, 2001, 106-121.

GÜR Turgut, "Araştırma ve Eğitimde Disiplinlerarasılık". Eğitim Geleceği, Üniversitelerin Ve Eğitimin Değişen Paradigması, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2003.

HOROZCU Ümit, "Teistik Kader Algısı Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması", Darulfunun İlahiyat, 2018, Cilt: 29, 9-24.

KARACA Faruk, "Dindarlığın Fonksiyonelliği Üzerine", Dini Araştırmalar, Cilt: 6, 75-85.

KARACA Faruk, "Kader Algısı -Ruh Sağlığı İlişkisi Üzerine Empirik Bir Araştırma", İslami Araştırmalar Dergisi, 2006, Cilt:19, 479-489.

KAYA Alim ve BOZKUR Binaz, Kadercilik Eğilimi Ölçeğinin Geliştirilmesi: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması, Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2016, 935-946.

KILIÇ Selim, "Cronbach'ın Alfa Güvenirlik Katsayısı" ,Journal of Mood Disorders, 2016, Cilt: 6, 47-48.

KUTLU Ömer, Ergenlerin Üniversite Sınavına İlişkin Kaygıları, Eğitim ve Bilim, 2001, Cilt: 26, 12-23.

LİNDENBERG Nihal, "Piaget ve Ergenlikte Bilişsel Gelişim", Kastamonu Eğitim Dergisi, 2011, Cilt:19, 1-10.

ÖZER Arif, Ergenler için Yeterlik Algısı Ölçeğinin (YAÖ) Geliştirilmesi, Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi, 2016,Cilt:7, 237-250.

TEZLER

EKŞİ Halil, Başa Çıkma, Dini Başa Çıkma ve Ruh Sağlığı Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma: Eğitim, İlahiyat ve Mühendislik Fakültesi Öğrencilerinin Karşılaştırılması, Uludağ Üniversitesi, Bursa, 2001, (**Yayımlanmamış Doktora Tezi**).

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/42/ergenlik-ve-genclik-nedir> (Erişim Tarihi : 25.09.2019)

<http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/13/sinav-kaygisi> (Erişim Tarihi: 26.09.2019)

<https://islamansiklopedisi.org.tr/kader> (Erişim Tarihi : 26.09.2019)

<http://www.psikolojisozlugu.com/anxiety-kaygi> (Erişim Tarihi: 26.09.2019)

<http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaygin-anksiyete-bozuklugu>(Erişim Tarihi: 26.09.2019)

<http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaygin-anksiyete-bozuklugu>(Erişim Tarihi: 26.09.2019)

<http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/25/yaygin-anksiyete-bozuklugu>(Erişim Tarihi: 26.09.2019)

<http://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/13/sinav-kaygisi> (Erişim Tarihi: 27.09.2019)

<https://www.osym.gov.tr/TR,8832/hakkinda.html> (Erişim Tarihi: 28.09.2019)

<http://www.psikolojiktestler.hacettepe.edu.tr/t.htm> (Erişim Tarihi: 06.11.2019)

https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/2154/mod_resource/content/2/konu8a.pdf (Erişim Tarihi : 18.11.2019)

GAZETE

GÜÇLÜ Abbas, “Üniversiteye Başvuran Çok Ama”, Milliyet, 24 Mart 2018.

EKLER

SINAV KAYGISI ENVANTERİ

YÖNERGE : Aşağıda, insanların kendilerini tanımlamak için kullandıkları bir dizi ifade sıralanmıştır. Bunların her birini okuyun ve genel olarak nasıl hissettiğinizi anlatan ifadenin sağındaki boşluklardan boşluklardan uygun olanın içini karalayın. Burada doğru yada yanlış yanıt yoktur. İfadelerin hiç biri üzerinde fazla zaman harcamadan yazılı ve sözlü sınavlarda genel olarak nasıl hissettiğinizi gösteren yanıt işaretleyin.

Hiçbir zaman(1) Bazen(2) Sık sık(3) Her Zaman(4)

1. Sınav sırasında kendimi güvenli ve rahat hissederim. (1) (2) (3) (4)
2. O dersten alacağım notu düşünmek, sınav sırasındaki başarıyı olumsuz yönde etkiler.... (1) (2) (3) (4)
3. Önemli sınavlarda donup kalırım. (1) (2) (3) (4)
- 4." Sınavlar sırasında, bir gün okulu bitirip bitirmeyeceği mi düşünmekten kendimi alamam... (1) (2) (3) (4)
5. Bir sınav sırasında ne kadar çok uğraşırsam kafam o kadar çok karışır (1) (2) (3) (4)
6. Sınavlarda kendimi huzursuz ve rahatsız hissederim. (1) (2) (3) (4)
7. Önemli bir sınav sırasında kendimi sinirli hissederim (1) (2) (3) (4)
8. Başarısız olma düşünceleri, dikkatimi sınav üzerinde toplamama engel olur.. (1) (2) (3) (4)
9. Bir sınava çok iyi hazırlandığım zamanlar bile kendimi oldukça sinirli hissederim. (1) (2) (3) (4)
10. Önemli sınavlarda sinirlerim öylesine gerilir ki midem bulanır. (1) (2) (3) (4)
11. Bir sınav kağıdını geri almadan hemen önce çok huzursuz olurum. (1) (2) (3) (4)
12. Önemli sınavlarda kendimi adeta yenilgiye iterim. (1) (2) (3) (4)
13. Sınavlar sırasında kendimi çok gergin hissederim. (1) (2) (3) (4)
14. Önemli bir sınav sırasında paniğe kapılırım... (1) (2) (3) (4)
15. Sınavların beni bu kadar rahatsız etmemesini isterdim. (1) (2) (3) (4)
16. Önemli bir sınava girmeden önce çok endişelenirim. (1) (2) (3) (4)
17. Sınavlar sırasında başarısız olmanın sonuçlarını düşünmekten kendimi alamam. (1) (2) (3) (4)
18. Önemli sınavlarda kalbimin çok hızlı attığını hissederim. (1) (2) (3) (4)
19. Sınav sona erdikten sonra endişelenmemeye çalışır fakat yapamam. (1) (2) (3) (4)
20. Sınavlar sırasında öylesine sinirli olurum ki aslında bildiğim şeyleri bile unuturum. (1) (2) (3) (4)

KADER ALGISI ÖLÇEĞİ

YÖNERGE : Aşağıda, insanların kendilerini tanımlamak için kullandıkları bir dizi ifade sıralanmıştır. Bunların her birini okuyun ve genel olarak nasıl düşündüğünüzü anlatan ifadenin solundaki boşluklardan uygun olanın için karalayın. Burada doğru ya da yanlış yanıt yoktur.

1- Bir işçi sağlıksız yaşam koşullarında çalışmış ve bu ortamdan hastalık kapıp yaşamını yitirmişse bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

2- Doktor hamileliğin anne için hayati risk taşıdığını söylediği halde çift, çocuk yapmaya kalkmış ve hamilelik nedeniyle anne hayatını kaybetmişse bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

3- Babasının baskısıyla istemediği biriyle evlenmek zorunda kalan bir kız, evliliğinde mutsuz ise bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

4- Kişi, ileride bakıma muhtaç hale getirme ihtimali yüksek ve kronik bir hastalık sahibi adayla bunu bilerek evlenmiş ve hastalık nedeniyle başına türlü sıkıntılar gelmişse bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

5- Bir ebeveyn kızını bile bile şizofreni hastası bir adamla evlendirmiş ve evlilikte şizofreniden kaynaklanan yıkıcı durumlar yaşanmışsa bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

6- Evli çift, maddi imkanları dar olduğu halde çok sayıda çocuk yapmış ve fakirliğin neden olduğu türlü imkansızlıklar ve sıkıntılar yaşıyorsa bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

7- Görevli yangın merdivenini kilitlediği için içeridekiler yangından kaçamamış ve birleri hayatını kaybetmişse bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

8-Bir genç, aile ve akrabalarından kopup uyuşturucu bağımlılığına yakalanmışsa bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

9- Anne baba, yüzme bilmeyen çocuğunun yüzme bilen büyükleriyle denize gitmesine izin vermiş ve çocuk boğularak ölmüşse bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

10- Çalışkan bir öğrenci sözlü sınavda aşırı heyecan ve strese kapılıp bildiği soruları bile cevaplayamamış ve bu nedenle başarısız olmuşsa bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

11- Hapisten yeni çıkmış biri, suçtan uzak durmak için çok çabaladığı halde bir şekilde yine suç işleyip hapse girmişse bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

12- Kız, babası uzun süre karşı çıktığı halde ısrar edip fakir bir gençle evlenmiş, evlilik sonrasında maddi imkanları iyi bir düzeye gelmişse bu durumu nasıl açıklarsınız?

(1)Hiçbir zaman kader değildir (2) Bazen kaderdir (3) Sık sık kaderdir (4) Her zaman kaderdir

Değerli katılımcı bu çalışma Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Lisansüstü tezim kapsamında gerçekleştirilmektedir. Doldurmuş olduğunuz anketin temel amacı üniversite sınav sürecinde öğrencilerin kader algısını ve sınav kaygısı ile ilişkisini tespit etmeye yöneliktir.

Araştırma bilimsel nitelik taşıdığından bilgileriniz gizli tutulacak ve hiçbir kişi, kurum veya kuruluşla paylaşılmayacaktır.

1-Yaşınız: (16) (17) (18) (19) (20) (21) (22)

2- Cinsiyetiniz: () Kadın () Erkek

3-Hangi Lise Türünden Mezun olacaksınız? () Anadolu lisesi () Meslek lisesi ()İHL

4-Mezuna kaldınız mı? () Evet () Hayır

5-Kaç Kardeşiniz? (yok) (1) (2) (3) (4) (5) (5'ten çok)

6- Ailenizin Gelir Durumu : () Alt 3000tl ve altı () Orta 300tl-5000tl () Üst 5000tl üstü

7- Annenizin Öğrenim Durumu: () Okuryazar Değil () İlkokul () Lise () Üniversite () Y. Lisans

8-Babanızın Öğrenim Durumu: () Okuryazar Değil () İlkokul () Lise () Üniversite () Y. Lisans

9- Geçirdiğiniz herhangi bir ruhsal problem var mı? () Evet () Hayır

10- Aileden birinin kaybı oldu mu? () Evet () Hayır

11- Ciddi bir sağlık sorunu yaşadınız mı? () Evet () Hayır

HISTOGRAM

